Контрольный экземпляр

Массо а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера денз ◆ ШОАТТА, 22 ОКТЯБРЬ, 1983 ШУ. ◆ № 127 (6849). ◆ Мах 3 кап.

ОКТЯБРА НАКЪАДОЛХАШ

Нохч - ГIалгIайн гIишлонний управлене чуйоагIача СМУ-2 къахьегащ йола Николай Григорьевич Ширина кулгалдеш йола каменщикий бригада балха тIа хьалха латтачарех я. ДIабахача нийе бетта 125 эзар сом мах бола балхаш чакх а даьха план 145 процент кхоачашйир каменщикаша. ХIанз Грозненски швейни объединенена лаьрхIа общежити хьалтьеш я бригада.

СУРТА ТIА: хьалха латтача гIишлонхой бригада бригадир Н. Г. Ширин.

В. ДЗИСЯКА сурт.

МЕХАНИЗАТОР—СИЙ ДОЛА ЦIИ

ЯлхайтталагIа шу да Цолоев Аюпа «Назрановский» совхозе къахьега. Тракторист курсаш чаккхъяьхачул тIехьагIа совхозе трактор хьа а ийца дIаболабир эIамигача саго ший къахьегама никъ. Цу хьалхарча денощка ма хетта дика дIабодаьар болх. Цун бахьан дар трактор лелаяра а цуяца хьехкашта къахьегара а эшаш йола опыти говзали караерзаьь из ца хилар.

Цу эттара халагIта хана Аюпа ца ховр дIахьехаш, эшаш дола новкъостал деш хилар бригадир Беков Махьмадгири а цо кулгалдеча бригадера йоккха балха опыт йолаш бола механизатораш а. Тlаккха ший низах бIу а бенна ше дIаболабаь механизаторий къахьегам тIа-тIа дукхагIа безалуш дIаьода Цолоев. Хьинар ца кходеш къахьег бIаьстий тайп - тайпара ялата а доакъара а культураш дIаювча, ахкан замалахьа парна агротехнически гIулакхаш деча, гуйрийна цар хьувкъам чузцаш.

Ха дIа ме йола лакхдора Аюпа балха опыт, доккхагIа хьоккхамаш гойташ къахьега вIаштIехьдоалар. Шийдехкараш толаме кхоачаш а деш къахьегара тIера вола Цолоев совхоза коммунисташа дIаэц шоай мутIарашка.

Общественни вахаре а дика дакъа лоац Аюпа. № 4 йолча бригада партгрупорг хул цох. ХIаьта Беков Махьмадгири керте латтача цу бригадерча механизатораша цхьа шу дIа а дахийтац ялат, шекара свеклаш, коартолаш, доакъара культураш кхеяра планаш дикка тIехьхоачаш ца еш. Къаьстта боккха толам баьккхаб механизатораша карарча шера. Дикка тIехкхоачашъяьй пачхаьалкхенна лаьттан культураш дIаялара планаш.

ХIанз, укх гуйрац денощка, шоай юхейнса хьаникIаш, коартолаш, шекара свеклаш, кхы культураш сихбенна чуэцаш боахк совхоза механизатораш. Царна юкъе хьинар айденна къахьегаш ва «МТЗ-80» яха трактор лехкаш вола Цолоев Аюп а.

С. АУШЕВ.

СУРТА ТIА: «Назрановский» совхоза механизатор Цолоев Аюп.

И. ПЛИЕВА сурт.

Социалистически яхъа дневник

НХАЬ ШЕРА ПЛАН ЧАКХЪЯЬКИХАЙ

Шерра социалистически яхь а йоаржаь, къахьегама вахте эттаб Грозненски «Электроприбор» яхача завода боллалой Сийлахьбоккхача Октябра делача денна къахьегама совгIат кийчдара. Яхьо кердача къахьегама толамашка кхуял уж. ДерригIача технико - экономически хьокхамий нийс беттен тIаьхь денна задани толаме кхоачашъяьй цар.

Предприятерча итташ болча болхлоша социалистически декхараш тIанийцадар цхьайтталагIча пятилетка хьалкарча кхаь шера задани укх шера 7-ча ноябрга кхачалехьа кхоачашъе. Уж шоай деша дьий хинаб. Коммунистически къахьегама хьисаьте къахьегара бола болам дIаболабаьча дента кхачалехьа шоаш денна дош дизза кхоачаш а дь, хIанз тIадоагIача шера чотагIа къахьеташ ва заводера 35 болхло. Царех ба коммунистически къахьегана ударникаш, профессигIа дикагIа лоархIаш бола боллалой резчик Перетрухин Вадим Семенович, токарь Костоев Мухьм а д, сварщик Мухамутдинов Равиль Яруллович, электромонтажница Рожкова Валентина Ивановна, кхыбараш. Цар шоаш хьаеш йола продукци дикен тIехдиен мара а ца кулийташ, хIара сменагIа нормаш 125—130 процент кхоачашъю.

кхагIйола нумташ кхоачашъярах. Укх шера планал совгIа продукци маьхагьиккхара тIанийца декхараш хIанзалехьа дукха тIехкхоачашдаьд цо. Тахановча дента кхачалехьа заданел совгIа пачхьалкхенга ахкай бIаь эзар гарга есми шаьха тайп - тайпара продукци. Производственни мощностех, балха хаьах биза пайда нийсарах, кIезигчун а дукхачун а кхом барах шера аланал совгIа ших эзар сом пайда бо безача хIанзалехьа баь пайда 228 эзар сом ба. Арахецача продукцега дIабоди мах лоxбарах производствана кходе лаьрхIа хинии вхча цхьайттазза совгIа дукхагIа кходаьд. Из да 111 эзар сом. Къахьегама овсарле лаккхьара деяна дош а чIоагIа хинид. Цун боарам 102,9 процентага кхаьчаб. Шера тIанийцача декхарех лаьрхIачул дукхха лакхагIа ба из. ТIехкхоачашдеш да нормативно - цIена продукции товарни продукции арахецара тIанийца декхараш а.

Ши-шегIа хьахиина даш уж къахьегама толамаш. Керттердар да хьинар ахо ца деш къахьегача болхлоша юкъера социалистически лхьи цар къахьегами кхетамца вIаштIехьбаккхар. Цул совгIа, оьшачгера дикахийца тоаьй къахьегамех производственни дисциплина, пачхьалкхен плана тIанийце декхараши толаме кхоачашдайтара хIаранена тIалатта бехктохкий айбаьб. Ишта къахьегача коллективе ах бIаь тарга болхло ва хIанзалехьа пятилетка хьалхарча кхаь шера задани кхоачашъяь. Царех ба хьинаре къахьегарцен даим социалистически яхье хьалха латташ хилархен предприяте белгалбаьина бола токарь Батажев Увайс Ахмагович, фрезеровщик Бронников Николай Григорьевич, котельщик Гоголошвили Анатолий Семенович, кхы дукхабараш а. Овсаре къахьегарал совгIа шоай талигIа а долаш продукци арахена бокъо яьккхарех ба уж.

ШОАЙ ДЕША ДАЬЙ БА

ЦхьайтталагIча пятилетка кхоалагIча шера хIара бетта ше тIанийца социалистически декхараш тIехкхоачашдеш хьайоагIарех я коммунистически къахьегама предприяти яха сийлен цIи лелаеча Грозненски ремонтно - механически завода коллектив. Цудухьа цо хIанзалехьа рапорт деннад шера тIанийцача социалистически декхарий ду-

Б. КОСТОЕВ.

АЙЕ ЛАЬТТА ЛЕЛАДАРА КУЛЬТУРА

ГIАЛАТАШ ДАГА А ДОАГIАШ...

Эсала хиннадар укх шера МагIалбинерча ГI. Ахриева цIерагIча совхозе на бола ялат. Из бахьан долаш боахамо кхоачашдаьдац пачхаьалкхена ялат дIадалара декхараш.

— Совхоза партийни организацеца цхьали цу гIулакха тохкам бича тхона гучадаьлар ка болча ялата хьувкъама алхха хиоттама хьаьаш IаткъаЬ хинна ца Iелга, — дувц совхоза директора Хасиев Хасбе. — Цу юкъе тха тхоай оагIорахьара гIалаташ а хиннад. Агротехнически дикагIча хаиел гаьнна тIехьадалийта, лерттIа лаьтта кийчца деш дIадийнадар ялат цхьадолча кхашка. Йокъал Iаткъалле а, шозза лакхагIа хьувкъам чуийцаб лерттIа дIадийнача кхашка, хIаьта агротехнически бокъонаш толхаьйча, дIадув фу кала хиннача кхащкара геттара кIезига даьннад ялат. Укх шера цу тайпара гIалаташ ца хилийта лаьрхIа ба совхоза кхаш леладераш.

Из цар вIаштIехьдоалаш хилар гойташ лел совхозе хургболча хьувкъама лард йоллара балхаш. ТолашгIа бола механизатораш юкъе болаш ше къаьстта отряд я кхаш кийчдеш, ялаташ дIадуш.

Дика дIабода цун болх. Ялат чуийца, ча вIашказза мукъадоалдашехьа аьхад кхаш, хьалхагIа минерални удобренеш а товсаш. Къаьстта тIахьожам лоаттабаьб оахам кIоарга хилийтара тIехьа. Лоаццача хана аьха лаьтта цамцадаьккха кийчдаьд укхаза 1100 совгIа гектар кхаш.

Из лоархIаме болх чакхбоаккхача къаьстта овсаре болх беш хьабоагIа трактористаш Мукулов Султан, Умаров Iаипди, Эльсанукаев Iадлал, Шариков Хьусен, Колпаков Виктор, Бакаев Вахид. ТIехьа тIахьожам ва эшаш дика ду цар шоаш хьадер.

Кхоккха сеялка йолаш ши агрегат я ялат дIадуш. Из дIадера технологи дика караерзаьь, тIехьаленна лаьрхIа болх беш ба уж леладеш бола трактористаш Безуглый Николайи Саиев Альмади. Къонача трактористa Ахьмада новкъостал ду цун хьехамча волча лакха совзал йолча трактористa Н. Безугле. Цудухьа ший хьехамчал тIехьа ца кусаш овсарен дикен болх бе вIаштIехьдоал къонача механизатора.

ХIанзалехьа бархI бIаь совгIа гектара тIа на бола ялат дIадийна баьннаб уж. Укх шера совхозе ка бола ялат дIаде лаьрхIад 1200 гектара тIа. Соахка хинначул 350 гектар дукхагIа хул из.

— Агротехнически динагIа ханашкен лерттIен дIадийна даккха лерхI оаха гурахьа дув ялат, — йоах механизатораша. — Диъ - пхе дийнахьа дIадийна дарга тхо из.

Хьувкъам лаххбара чIоагIа лоархIаме да дIадув фу дика хилар. Цу деша а хамнахьа йоакхо яьй совхозе. КIи-марс дIаболабаьча юххье дIаоттадаьд дIадувча фуна дола ялат. ЦхьоалагIча класса кондицега дIаккхоачадеш дийга, цIендаь даьккхад из.

Из болх чакхбоаккхача къаьстта хьинаре къахьийгад «ВИМ» яхача машинаца ялат цIендеш хиннача Никархоева Медлята, Носва Жоре, слесара Сантов Вахас, кхыбараш.

800 гектара тIа дIае лерхI совхоза кхаш леладераша бIаьстан культураш. Уж дIае эябь еш 600 гектар лаьтта аьхад цар хIанзалехьа. Гаргарча хана бIаьсти хIамаш дIаера дерригa кхаш аьха даха лаьрхIа ба совхоза механизатораш.

Соахкара гIалаташ ца хилийтара, хьатIадоагIача шерарча хьувкъама тешаме лард дIайоллара хьинар кхо ца деш къахьегаш ба кхаш леладераш.

А. ХАРСИЕВ.

КПСС ЦК ПОЛИТБЮРО

КПСС ЦК Политбюро аргIанарча заседание бийца а бийца, къоабалбир Софие хиннача Варшавски Договора юкъе дакъа лоацача пачхаьалкхений кхыча мехкашцарча гIулакхий министрий Комитета заседание итогех новкъоста А. А. Громыкос баь хоам. Кхыча мехкашцарча гIулакхий министрий Комитета заседание дIанхайкадир, гаьна яхара боарам юкъера бола керда американски ракеташ укх гаргарча хана цхьайолча малхбузеневропейски мехкашка дIанийсье США а НАТО гIоллара цар союзникаца а лерхIараш хиларца бувзабенна бола ядерни кхерам Европана тIера дIабаккхара Варшавски Договора юкъе дакъа лоаца пачхаьалкхенаша шоашкара доагIар дергхилар. Халкъий лоIам тергал а ца беш, ядерни герзаш Iоаделга дIаю чIоагIдара а политически конфронтаци ирьяра а накъ лела мел бечар гIулакхаш улзара хилара тергам тIаберзабу социалистически мехкаша цхьа барт а болаш тIанийцача соцаю.

КПСС ЦК Политбюрос къоабалйир новкъостаца Э. Хонеккераца шийй хиннача вIашагIкхетарах новкъоста А. А. Громыкос яь информаци. А. А. Громыкос Политбюрона дийцар федеральни канцлера заместителаца, ФРГ кхыча мехкий министраца Г.-Д. Геншераца хиннача переговорех, хIаьта иштта Австрийски Республика кулгалдеча деятелашца хиннача къамаьлех.

И. А. Лихачева цIерагIча Московски автозаводе а Горьковски автомобильни заводе а кердача грузовой автомобилий моделаши царна эша дизельни двигателаши хьаяр вIаштIехьдаккхарах йола СССР Министрий Совета предложенеш могайир. Даймехка промышленносто арахецача а кооперированни поставкаех вежарашка долча социалистически мехкашкара хьаухача а вай хинарча технологически инженерни оборудовани юкъейоалаяра тIа уж автомобилаш хьаелта дIайоладе дешда 1984—1988 шерашка ХIа йолча автомашинех нойт йоккхагIа кургъял кердa дизельни грузовикаш овсарле а экономичность а.

ШийтталагIча пятилетке а 2000 шу хьатIакхаччалца йолча хана а республика энергетика дегIайоалаелта сихдара Грузе компарте Центральни Комитето ена предложени хьадаьцар Политбюрос. Цига цхьайоле электростанцеш, хIаьта иштта электропередачай линеш хьалъе а реконструкци е а лерхI. Белгалъяь програм'ма кхоачашъяро Закавказья энергосистема болх эшшача тайпара а лерраагIа а бе, потребителаш энергеца тешаме Iалашбе, промышленность а Грузински ССР юрта боахам а интенсивно дегIаккувала йиш хулийтаргья.

ХIанз 60 миллион совгIа пайщик чуоагIача а мехка товарооборота кхоалагIа дакъа гарта Iалашдеча а потребительски кооперацс хьатIадоагIача шера шолагIча ах шера отчеташи хоржамаци дарца дувзаденнача партийни организацей декхарех дола дош дийцар КПСС ЦК Политбюро заседание. Политбюрос белгалдаьккхар, потребительски кооперацерча отчетно-хоржамий кампане, кооперативни организацей болх корта болаш а массе оагIорахьара бувцара а, хоржам йола цар органаш инициативе а лакха товзал а йолча кадраца чIоагIъяра, торговли, заготовительни а производственни а гIулакхаш дегIадоаладара, эргайоахаш тоадара, планаши социалистически декхараши кхоачашдара, товарни ресурсаш дукхагIа а дикагIа а хилийтара, бахача наха гIулакх делга массе оагIорахьара дIахо тоадара тIехьара кьовсиш чIоагIIе бовалга.

КПСС ЦК Политбюро заседание дийцар чурча а арахьарча а политика кхыдола дешаш.

Нв. И. А. Шабалинанех М. С. Халитавах «Нохч-ГIалгIай АССР школа заслуженни хьехархо» яха сийлен цIи яларах дола

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

Мехкдаьтта чакхдоахачен мехкдаьтта химически промышленноста специалисташ кийчбеча доккхий гIулакхаш карагIдуьларах, общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах «Нохч-ГIалгIай АССР школа заслуженни хьехархо» яха сийлен цIи лойла:

Шабалина Инна Абрамовнана — Грозненски химико-технологически техникума преподавателa.

Халитова Мария Сандижановнана — Грозненски химико - технологически техникума отделене заведующена.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

гор. Грозный,
1983 шу, 20 октябрь.

Нов. В. Н. Синельникова «Нохч-ГIалгIай АССР Iилма заслуженни деятель» яха сийлен цIи яларах дола

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

Iилмани педагогическийи балха тIехьа доккхий гIулакхаш карагIдуьларах, республика общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах «Нохч-ГIалгIай АССР Iилма заслуженни деятель» яха сийлен цIи лойла экономически Iилмай кандидата, доцента Синельников Виктор Исааковича — Л. Н. Толстоя цIерагIча Нохч-ГIалгIай пачхаьалкхен университета политэкономе кафедра заведующена.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

гор. Грозный,
1983 шу. 20 октябрь.

Керттердар: дисциплиней бехктоккхами

ГIУЛАКХАШ ЭРГАДАЬННАДАЛЕ А...

Доккхал а деш дувц Грозненски кога гIирс беча фабрика партийни организаце секретара В. П. Морозова шоай коллективо беча балхах, цкъанга карагIдаьйнарех. Цкъарчоа ладийгIача уж толамаш геттара гIалвугаш да. Товарни продукци арахецара план 112,9 процент кхоачашъяьй, из йохкара план 13,4 процент тIехкхоачашъяьй, йоккха езачул дукхагIа 650 эзар совгIача сома маьха а йохкаш. Соахка хиннарел дикка лакхагIа да уж хьоккхамаш, хIана аьлча соахка цу юкъа цар даьчуица нийсдича дIадахача шера лоархIабаьбацар фабрика болхлой шоай иллвех хIаьта социалистически декхараш кхоачашдаь ца хилларахьи дувца а эшац.

Дувца къамаьл доацаш дукха претензионни письмош, рекламацеш, жалобаш ухар цун адресагIа дIадахача шера. Каст-каста хаза йиш яр кога гIирс бохкача тиканш чу вахача: «Вай Грозненски фабрике яь ецийн ераш, даьра эцац аьзи, сабардерга Еревански е Ленинградски фабрикашка тийга кога гIирс сайна нийсбаллалца», яхаш.

Нийса дар уж дешаш. ХIанна езаргья хоза йоаца, кога тIа йийхача товш боаца, къаьнарча моделех хьаьь туфлеш е иикаш, цудухьа республика тикай прилавкаш тIа складашка демо а йиза ядаш хулар фабрика изделеш. Чакхдала гарга гIерттад карара шу а. ГIулакхаш тоаде, наьха хьашташ дизза а, доагIача тайпара кхоачашдара хьалаш вIаштIехьдаха тоъал ха хиннай, хIаьта хувцаденнар фуд?

— Дукха хувцамаш хиннад тха фабрике, — яхаш дувц Морозов Владимир Павловича. — Керда кулгалхой хьоажабаьб, болх а эргабаьиаб. КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) июньски (1983 ш.) Пленумий решенеш ларде а хувцаш эргабаьккха тоабаьб оаха коллективе кхетама - политически болх, къахьегама дисциплина чIоагIъяра гIулакх эргадаьккха тоадаьд. Дукха мероприятеш чакхйоах наьха сакхетам лакхбара, фабрика гIулакхаш тоадара тIехьа бола цар бехктоккхам айбара. Дукха денаш дора тхона хьалхагIа «эIамига къоваш» деча наха. Шоашта кIалIисар, моллагIа хIама из яле а, дечкъайора хьалхагIа, хIаьта хIанз из гIулакх общественностага дIаденнад оаха. Халкъа дружинникаша аргIа-аргIагIа фабрика проходной гIолла чаккхбувлача болхлошка хьажара гIулакх вIаштIехьдаьккхад, гонахьарча карта юхера кIотаргаш дIаяьхай, массанахьа а сердал яьй.

Из-м дерригa нийса а дика а дар, хIаьта керттердар — продукци дикагIа хилийтара, фабрике хIана а тIехьа дукха хьаухa рекламацеш, жалобаш ва хилийтара даьр фуд, мел рекламаци еяай шуя фабрике,—аьнначa хаттара хьадда жоп дала могIанзар партогранизаце секретара. Ший ма-хулла цу хаттара кIалхарвала гIерташ юха а юха кхыча денех дувца воалора В. П. Морозов, хIанз а тIехьа фабрике долаш долча кхоачамбоацараша объективе бахьанаш лехар. ХIаьта керттердар да — доагIача тайпара дисциплина чIоагIъяра уххаза деш дар кIезига хилар, еррагIча принципиальностаца дисциплина телхаеча нахаца, къаьстта коммунисташкагара цIенхаштта хьа а дехаш кхетама болх беш ца хилар. Хьаэцаргба вай, масала, болхлой М. Ганижеви М. Варламова. Балха шин кIирага кхаччалца ара ца бувлаш, балха хьабаьхкача а корта бохабу маларашь мелаш лийннача цу шинне на а доагIаш дола таIазар даьдац. бехктоккхаме эзадац. Цул совгIа, ший лоIаме заявлени а язъяь балхара дIавалийтав М. Ганижев, хIаьта КПСС Октябрьски райкомо хьалхадаьккхача мара цун дош партсобране дийцадац, парте мугIарашкара дIаваьккхавац.

Эшшача тайпара бехк баьбац шоай партийни декхараш геттара эсала кхоачашдаьча Т. Льяновна, Р. Алиевна, Л. Алиевайна, Л. Белоусовайна. Из дерригa а наьха санна Iатгь вахаца беча балха.

Торшхоева Султана Роза керте латта № 4 йола цех дикагIчарех лоархIаш я фабрике. Ший гIулакх дика довзаш, нахаца барта яха ховш саг я Роза. Цхьа саг вац цехе цо аьннар дег тIара въоабал ца деш, цо шийна хьалхашка оттадаь цехкар дизза кхоачаш ца деш. Укхаза дукха ба карарча шера план хаиал хьалха кхоачаш а я хьатIадоагIача шера чотагIа къахьегаш бараш. Царех цаI я Октябрьски райсовета депутат Мархиева Лейла. Дукха общественни болх бу цо коллективе. Шийгара масал а телаш 1985 шера сентябрь бетта чотагIа болх беш я заготовщица Мерзоева Аза. Дукха тIехьабисабац цун нецций Халухаева Роза а Ганижева Малика а. 150 процентал чухиахьа йоацаш кхоачашъю цар шоай нормаш, шоай дикача къахьегамца тIахьех улдув болх бу новкъостий хьинарегIа болх бара.

— Дийна коллектив я тха цехе болх беш яр, — йоах Торшхоева Розас, — барт болаш я, бакъда дукха ух тха цеха адресагIа рекламацеш, юлаихухьийт цхьайола тха продукци — кхалнаьха туфлеш. Бахьан цаI да. Фабрике тера тIаозац кердача моделех кога гIирс арахецара, цар ассортимент шеръяра. Iаткъаш да тха балха кадраш кхеяра гIулакх эсала хилар а БIерччача фабрика арахецача изделех 5 процент мара яц «Н» яха индекс тIалатташ.

Бакълув Роза. Кхетама болх дика вIаштIехьбаьккхарга хьежна мара дика хургдац хьоккхамаш а. ХIаьта из гIулакх фабрике хIанз а доагIача тайпара вIаштIехьдаьккхадац, цу хьакъехьа даьр дукха дале а. Хьалха хинначунца нийсдича дикка эргабаьккха тоабаьб болх фабрике, бакъда де дезараш кхы а дукхагIа да. Из кхетаду фабрике Кхетадеш хилар дика да, бакъда уж долаш дола кхоачамбоацараш сихагIа дIадаха деза, хIана аьлча наха эшар хоза хабараш дац, царна эшар хоза кога гIирс ба. Цун уйла е еза керттерча даькъе, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома XI-ча Пленума решенеша дIадехкача тайпара.

Р. АУШЕВ.

Надтеречни района «Гвардейский» совхозе механизатера Алхазуров Мусас болх бу 20 шу сохгІа ха я. Цу деррига шерашка дика къахьегаш хьавоагІача цо укх шера района механизаторашта юкъе аьржача социалистически яхье котало яьккхай, ялагІа 320 тонни тІайдача декхарех 720 тонни ялат арда дезача цо аьрдад 730 тонни ялат, хІаьта карарча хана «Б-281» яхача комбайнаца доахана лаьрхІа доакъар Іалашдеш да ва.

СУРТА ТІА: ший комбайнаца Алхазуров Муса.
З. БАТЧАЕВА сурт.

КЪАХЬЕГАМХОШТА «КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН»
ЯХА МЕДАЛЬ ЯЛАРАХ ДОЛА
Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума
У К А З

1974 шера 18 январерча СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Указага хьежжа дуккхача шерашка цІена къахьегарах къахьегама карагІдьннарий хам беш СССР Лаккхехьарча Совета Президиума вІерагІа «Къахьегама ветеран» яха медаль лойла:

СТАРОПРОМЫСЛОВСКИ РАЙОНЕ

«Грозгоргаз» яхача эксплуатационни производствени управлене гІолла:

Абрамов Дмитрий Иосифовича — шофера.
Бувнова Людмила Ильиничнана — слесара.
Карпанова Зинаида Дмитриевнана — слесара.
Магомаев Султан Махмудовича — мастера.
Нудьга Лидия Федоровнана — мастера.
Петренко Анастасия Савельевнана — контролера.
Симонова Нина Захаровнана — слесара.

1436-ча автоколонне гІолла:

Вадимский Николай Александровича — вокхагІолча мастера.
Слюсков Петр Яковлевича — водитела.
Сарамецкий Анатолий Алексеевича — тракториста.
Царев Дмитрий Федоровича — слесара.

№ 7 йолча треста Грозненски МУС автобазе гІолла:

Голик Степан Ивановича — шофера.
Литвинов Николай Александровича — шофера.

«Гростру6опроводстрой» треста УПТК гІолла:
Гордиков Іаьлий Элмарзийна — плотника.
Исаев Мдаьа — плотника.

Респотребсоюза [illegible] базе гІолла:

Аюбов Заздудин Аюбовича — грузчика.
Копнов Степан Алексеевича — грузчика.

Кирпичнаш еча заводе гІолла:

Голтакова Айна Магомедовнана — болилочоа.
Иванова Надежда Васильевнана — пенсионеркана.

Кхыча предприятешка гІолла:

Антонов Алексей Федоровича — промыслови геофизика СКТБ отдела заведующена.
Вашнова Людмила Васильевнана — «Грознефть» объединене военизированни охране вІашагІтехача отряда йоккхагІйолча бухгалтера.
Велолаева Ляли Асхабовнана — «Союзавтоматстром» яхача объединене экспериментальни завода уборщицика.
Дудомкин Михаил Ивановича — «Грознефть» объединене производственно-техническе ГІулакхаш деча Старопромысловски база машиниста.
Пичугина Ольга Павловнана — «Чечингушснабсбыт» яхача универсальни объединене мастера.
Федюшина Ольга Степановнана — бурув тохара балхий управлене пенсионеркана.
Антюшина Зоя Антоновнана — «Наурский» винсовхоза экспериментальни производство а йолаш йолча централни опытно - конструкторскии проектно - технологически бюро пенсионеркана.

Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.
гор. Грозный.
1983 шу, 26 сентябрь.

ХЬАДЕР—ДУКХАГІА, ДІАДОДАР—КІЕЗИГАГІА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ПРОМЫШЛЕННОСТО 1983 ШЕРА 9 БЕТТА ЙОЛА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАН КХОАЧАШЪЯРА ИТОГЕХ

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР СТАТИСТИЧЕСКИ УПРАВЛЕНЕ ХОАМ

КПСС XXVI съезда, КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.), июньски (1983 ш.) Пленумий решенеш кхочаш я еш, цхьайттагІача пятилетка кхоалгІча шера план хаман хьалха кхочашъяра тІехьа шерга социалистически яхь а йоаржаь, промышленни предприятей коллективаша Іалаццаьд 1983 шера нйс бетта продукци а изделей дукхагІдола тайпаш а маьхалдахара, къахьегама овсарле лакхъяра плановеи задан еш кхоачашъелга.

Республика индустре болхлоша продукци маьхалъяккхара боарама нйс бетта план 100,8 процент кхоачашъяьй, цунца Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета чуйоагІача промышленносто — 102 процент.

Промышленноста доакъоша продукци хьаедга 1982 шера нйс беттаца нийсдича укх боарамагІа лекденнад:

машинашъяра металлообработки	— 4,6 процент;
хьун а хьу чакхйоаха а [illegible]	— 4,1 процент;
гІишлон материалий промышленность	— 13,3 процент;
дІйге промышленность	— 8,2 процент;
кхачан промышленность	— 7,6 процент;
микробиологически промышленность	— 15,6 процент;
хьоар-ийшк йоахеи комбидоакъарен промышленность	— 5,4 процент;
полиграфически промышленность	— 11,4 процент.

Къаьст-къаьстача производствени объединенеша, промышленни предприятеша маьхалйоаккхача продукце боарама а арахеца товарни продукци дегІйоалара а план кхочаш ниша яьй хьаьхьоих укх даьнеша:

	1983 ш. 9 бетта план кхоачашъяра процент	1983 ш. 9 бутт 1982 ш. 9 беттаца нийсбича процент
«Грознефтеоргсинтез» яха производствени объединени	99,1	95
«Грознефть» яха Ленина орден долаш производствени объединени	102	93
«Севкавнефтегазпереработка» производствени объединени	106	93
Карабулакски химически реагентий завод	99	105
«Нефтехимзапчасть» завод	100,5	102
Гудермесски медицински инструментий завод	101	107
«Грозэнерго» районни энергетически управлени	100,8	95
Назрановски трикотажни фабрика	101	115
ХІамаш тегаре производствени объединени	101	104
Грозненски кога тІиерс бу фабрика	114	105
Грозненски даьтта доакха завод	108	108
«Чечингплодоовощхоз» яха производствени объединени	99,9	110
Дулха комбинат	103	109
Шурий про[illegible] производствени объединени	109	106
Грозненски экспериментально-механически завод	98	84

КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советан сопанга хьежжа, нормативно-цІена продукци арахецарге хьажжа балча балхах мах доадабеча кердача хьалашка болх беш я республикера 85 промышленни предприяти.

1983 шера нйс бетта нормативно-цІена продукци арахецара кертера задане кхоачашъяр укх тайпара да:

	1983 ш. 9 бетта план кхоачашъяра процент	1983 ш. 9 бутт 1982 ш. 9 беттаца нийсбича процент
«Красный молот» завод	101	105
«Оргтехника» яха СССР 60 шу дизара цІерагІа Грозненски производствени объединени	101	109
«Промавтоматика» яха Ікхма-производствени объединене опытни завод	104	109
«Пищемаш» завод	100,5	106
ГІ. Ахриева цІерагІа «Электроинструмент» завод	100,6	104
«Трансмаш» завод	102	106
Электромеханически завод	101	108
Грозненски ремонтно - механически завод	102	108
«Союзавтоматстрой» ВНПО опытно - экспериментальни завод	104	107
«Автоспецоборудование» опытно-экспериментальни завод	104	108
«Терек» яха Нохч-ГІалгІай производствени мебельни дихчах хІамаш ю объединени	100,7	101
Цементни завод	113	125
Грозненски гІишлоний управлене аьшкабетонии конструкцей завод	107	110
Биохимически завод	104	106
«Аргунводпром» объединени	100,7	110
«Чечингушводстрой» аьшкабетонии изделей Аргунски завод	104	86
«Чечингсельстрой» треста аьшкабетонии конструкцей завод	104	113
Хьун боахама министерство	103	109
«Чечингушвино» производствени объединени	104	99,8
Маьлха продукци производствени управлени	105	99,2
«Чечингушстройматериалы» производствени объединени	108	108
Кхачан промышленноста министерство	103	108
Моттигерча промышленноста министерство	108	118

Производствени объединенеишка а промышленни предприятешка а общественни производства эффективность лакхъяра, арахеца продукци дикагІа хилийтара тІадерзадь болхаш дьйд.

Промышленни продукце кертера тайпаш арахецар хьагойт укх даьнеша:

		1983 ш. 9 бетта план кхоачашъяра процент	1983 ш. 9 бутт 1982 ш. 9 беттаца нийсбича процент
Электроэнерги	— млн. квт/сахь.	1933	94
Газ	— млн. куб м	1707	95
Нефтеаппаратура	— млн. сом	8,1	96
Насосаш		380	96
Скважинаш кареерзаяра йола цементировочни агрегаташ		598	109
Пластанаш гІдроразрывани ю агрегаташ		97	80
Тракторни прицепаш	— эзар	10,6	106
Махкаш	— эзар	482	119
Трансформаторни подстанцеш		1163	110
Электрофотографически аппараташ		1784	102
Механизированни гІишлон - монтажни инструмент	— эзар	195	102
ГІишлошъяра кирпичик (колхозашка аьр йоаллаш)	— млн. усл. кир.	128	107
Кіир	— эзар тонн	29,4	99,0
Гипс (алебастр)	— эзар тонн	6,3	106
Сборни аьшкабетонии конструкцеши детала	— эзар куб. м	161	113
Цемент	— эзар тонн	366	132
Хьу къаерлар (колхозашка кийтъяр йоаллаш)	— эзар куб. м	64,2	122
Цукна: мегаш йола хьу	— эзар куб. м	42,3	128
ардаккхаш (колхозий яр йоаллаш)	— эзар куб. м	28,1	112
Фоттан хьекха фанера	— эзар кв. м	6,3	140
Дахчан шолхий плиташ	— эзар усл. куб. м	34,2	99,5
ТІехьахьа духхаду пазата баркъаш	— эзар	341	133
Чухьахьа духхаду пазата баркъаш	— млн.	4,8	116
Шейтин изделеш	— млн. сомаш	44,9	104
ТІоарски кога гІирс	— эзар пар	1608	110
Дулх, 1 категоре субпродукташ а тІехьа промышленни переработка	— эзар тонн	11,6	135
Колбасни изделеш	— эзар тонн	4,0	90
Паччахьалкхен байлала кхоачамех даьккха хьайбай даьтта	— тонн	891	104
Паччахьалкхен кхоачамех даьккха таьмрий даьтта	— эзар тонн	7,1	108
ЦІенача шурий продукци	— эзар тонн	50,6	106
Кіодлан, хьекха цаччаш а	— эзар тонн	1,6	114
Кондитерски изделеш	— эзар тонн	4,8	98
Шекар	— эзар тонн	2,7	172
Маьлх а маьлха-булочни изделеш а	— эзар тонн	55,8	99
Макаронни изделеш	— эзар тонн	2,4	85
Консерваш (колхозаш аьрни йоаллаш)	— млн. усл. банки	118,3	118
Яйй	— эзар дал	949	108
Радиоприемникаш	— эзараш	378	99,7
Аьшка хьагІаш	— тонн	107	132
Аьшка малыгаш	— эзараш	20,0	151
Шарикови авторучкаш	— млн.	6,2	97
Бытовой химе товараш	— млн. сомаш	8,5	123
Мебель	— млн. сомаш	28,8	102

Продукци маьхалъяккхара боерама план еррига хьайпача кхоачашъяьяле а, 1983 шера нйс бетта насосаш, цементировочни агрегаташ, херк, хьекха хьу, фоттан хьекха шпон, гІишлошта эша кирпичик, вІашагІхетта аьшкабетонии конструкцеши деталеши, чухьахьа духхаду пазата баркъаш, кога гІирс, колбасни, маьлха - булочни изделеш арахецара план кхоачашъяьяц.

Халкъа эша товараш арахецара нйс бетта план 100,0 процент кхоачашъяьй. Уж арахецдага 1982 шера цу ханаца нийсдича 7,0 процент айденнад.

Культурно-бытовой а боахаме эша а розничн махках дола товараш хьадара план 102 процент кхоачашъяьй, хІаьта дІадахача шера нйс беттаца нийсдича 5 процент дукхагІа яра а хийшад уж.

Цхьаццайолча предприятешка хІанз а арахецаш я дикал эсала йола продукци: Грозненски кога гІирс беча, Назрановски трикотажни фабрикаша, хІамаш тегара производствени объединенс, моттигерча министерствана чуйоагІача текстильно-галантерейни художественни промыслай объединенеша.

Республика промышленноста къахьегама овсарле лакхъяра план 101,3 процент кхоачашъяьй. Къахьегама овсарле лакхъяра задани тІехкхоачашъяьй Ленина орден лелаеча «Грознефть», «Севкавнефтегазпереработка» яхача, шурий промышленноста производствени объединенеша, химически реагентий Карабулакски, «Красный молот», «Промавтоматика» НПО опытни, «Пищемаш» «Трансмаш», «Нефтехимзапчасть», медицински инструментий Гудермесски, биохимически заводаша, дулха комбината, Назрановски трикотажни фабрика, кхычар.

Вахча балха мах нормативно-цІенача продукцега хьежжа хоадабеча хьалашка яьнача производствени объединенеша а промышленни предприятеша а 1983 шера нйс бетта йола къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачашъяьй укх тайпара:

	1983 ш. 9 бетта план кхоачашъяра процент	1983 ш. 9 бутт 1982 ш. 9 беттаца нийсбича процент
«Красный молот» завод	102	105
«Оргтехника» СССР 60 шу дизара цІерагІа Грозненски производствени объединени	100,9	109
«Промавтоматика» Ікхма-производствени объединене опытни завод	104	108
«Пищемаш» завод	102	107
ГІ. Ахриева цІерагІа «Электроинструмент» завод	100,4	104
«Трансмаш» завод	104	110
Электромеханически завод	101	104
Грозненски ремонтно - механически завод	103	105
ВНПО «Союзавтоматстром» опытно - экспериментальни завод	106	109
«Автоспецоборудование» опытно - экспериментальни завод	104	108
«Терек» яха Нохч-ГІалгІай производствени мебельни дихчах хІамаш ю объединени	100,3	100,5
Цементни завод	114	126
ГІишлоний управлене аьшкабетонии конструкцей Грозненски завод	108	111
Биохимически завод	106	107
«Аргунводпром» объединени	101	115
«Чечингушводстрой» гІишлоний управлене аьшкабетонии изделей Аргунски завод	97	100,0
«Чечингсельстрой» треста аьшкабетонии конструкцей завод	104	112
Хьун боахама министерство	104	112
«Чечингушвино» производствени объединени	105	101
Маьлха продуктай производствени управлени	104	104
«Чечингушстройматериалы» производствени объединени	106	107
Кхачан промышленноста министерство	101	106
Моттигерча промышленноста министерство	[illegible]	103

Производствени коллективашка хІамаш хьурмат дара режим чІоагІъяра йола мероприятеш чакхъяьхар. «Нефтехимзапчасть», «Оргтехника» производствени объединене «Электроприбор», «Пищемаш», цементни заводашка, хІамаш тегара производствени объединене электроэнерге, йовхала энерге, доагора яхош белга вІаштІехьдаьккхад.

Республика заводашкеи фабрикашкеи продукце керда тайпаш арахецалга вІаштІехьдаьккхад. «Оргтехника» ПО СКБ «ЭФА» оалача опытни заводе СССР-е эгара хьалха вІаштІехьдаьккхад «ЭР-12М1», «ЭР-620К4» яха электрофотографически аппараташ. «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни заводе «ВВС», «ЛДФ» лаьрхІа Іоакъа лента сухальюстераш, минераловатни изделей чІоагІал тоха «ППМ-5» яха прибораш; асбеста состава цаца хьесапе тІаьхьожам лоаттабу «ЦСЕ-Ц» яха устройствиш. «Промавтоматика» НПО опытни заводе кварцевой заготовкаш хьаяра программни управлени ю СССР-е эгара хьалхара устройствиш хьаелга.

ХІаьта а кердача техника а дикагІйолча технологе а дакъе оттаяь халкъбоахама планаш кхоачашъяьяц «Чечингушвино» производствени объединене, кхачан промышленноста министерства, кхы цхьайолча предприятеша.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР СТАТИСТИЧЕСКИ УПРАВЛЕНИ

ІАН КИЙЧО ВО ЯЬЙ

Жа Іангара дахара мел дика кийчо яьй хьажа даха Сунженски района «Серноводский» совхозе хилар тхо укх деношка.

Эгтара хьалха Касаев Габе бригаде кхьчер тхо. Дикь шу хьалха хьаяь я цун кошара. Цудухьа Іана жа чусоцаде помещенеш тоаяра, кошашта кизгаш техача доалаш да уххаза. Дукха хало ца еш бейиш йола из болх баьза бар. Бакъда, чура нувхаш, кхо арадаьнкха цІенъяь латтар ерига помещенеш, чухьа дезинфекци йича жа чулакха йиш йолаш.

— Кизгаши молхаши ялара Іана кийчо яра кхыдола балхаш а дергдар оаха, цхьаьна сага новкъостал ца эшаш, — йоах Касиев Габе.

ХьатІаева дІаоттаяьй уххаза 328 тоанн силоси 28 тонн йоли.

Доакъара раьза ва со, — йоах Габе. — Цхьабакъда, хьайбашка лерттІа Іа даккхийтара кІезига да. Масала, йол. Цхьан устагІана дийнахьа килограмм кхоачийташ кхоабаш хилча лерттІа Іангара доахаргдар жа, уннакхІена. Низ болаш хургдар цар Іодаь Іоахарий а. Цхьабакъда, цу боарамагІа юллаш хилча хІанз тхогара йол 40 денна мара тоъаргъяц. ХІаьта а доакъар нзала хиларо а воккхий ву со. ХІана аьлча, совхоз дена хилар укх шера хьатІаденачох ах а дацар.

Шу доладелча денз ца доалаш 61 Іаьхара урс хьекхад цу бригаде, хІаьта биъ ний беннаб. Из кхоачамбоацар нийсденнад жа къьна, цар Іоду Іоахарий эсала хиларах. Цу бригадера жа укх шера ялкхалагІа декхад. Цу гІулакхо хьахьовх Іул тоадара, кердадаккхара совхозе кІезига йоакхо елга.

Габе доалахо Даудов Ахьмад ва. Укх шера духхьашха даькартдола жа да цо лелаеш. Дукха ха йоацаш мара доаладаьдац уж. Къона, низ болаш дола жа юкъера а дувлац.

Доакъар хьатІадевад цун бригада а. Цхьабакъда, жа лерттІа Іангара дахара тоъаш дац.

Корнев Іийсай бригаде тхоашта бІаргадайнаьо цецдаьлар тхо. Тхов тІа цхьайолча моттигашка шифер, кошашта теха кизгаш доацаш, чура цІенъянза латтар кошара. Йол хьатІаена яле а силос йоллара баьккха кІоаг баьсса бар. УстагІий тІаьях ког ухар жа Іуй чубахача цІенна гаьна доацаш.

Цу кхоачамбоацарий бахьан гучадаьккхар тхоа тІехьагІа хьатІаевенача Іийсас. Хьалха кийна жа дІа а даьха, укх шера апрель бетта даь Іоахарий делар цуина леладе. Дукха жа йоацаш. ТІаккха [illegible] бар, цун кошаре Іа даккхийта жа Іул дІаоттадергдолга, из шийІаьхарашца Іаданнха доаллаха уллача бригаде дІавахха везаш хургйолга. Цу хана денз хоадамболлаш даь хІама даццйоахоза кулгалхоша. Шоаш уххаза Іа даккхийта дутаргдоацалга а хоаш Іийсася цун новкъостащеи цІенъеш яц кошара. ХІаьта из тоаярах, хьагуча сурттах, бала болаш бац боахама кулгалхой а. Цул сохгІа, хьатІаена силос ца хилча сенца кхаба лергІ цар уххаза дІаоттадергдола жа я, аьна хеттар итт.

Тхона бІаргадайнача устагІий когий хьаъехьа:

— Іоахарий хьадоаладаь цхьа ха яьлча ши-ший номер е тІалатташ гІаликаш ехкар цар лергаех. Цул тІехьагІа столбнаш яха лазар а кхийтта цамогаш хинна доаш а латт хІанз.

Хьайбашка Іа даккхийтара во кийчо яьяц Галиев Саабена бригаде. Ялх бІаь устагІ паргІатта Іангара баккхаре тоъал дац а, хьатІаденад доакъар. Дукха хІама ца эшаш тоаль яьккхай кошара. Цхьабакъда, дац уххаза кхы тІа хьатІадоаладергдола Корнева Іийсай Іаьхарий е жерч кхабара кийчдаь доакъар.

ТІехкъара коммуниста, района партийни конференце делегаталла хьерках Ахмаева Беккисата бригаде хилар тхо. Лахача жа доахадеш кораьйр из, Геттара раьза яьр из хьайбалла Іа даккхийтара кийчо еш совхоза кулгалхоша цийна дечa гІопия.

— Кошара дикь шу хьалха хьаяь мара еце а, цхьайолча моттигашка чу хий латташ тоаниза яргьац укх шера. Иштта из гІулакх дола хоашие а со мара тха совхозе сагота волаш саг вац цу гІулакха. Кхычахьа хьочул тха бригаде хьая дукха гаргагІа йоалле а, хІанз а хьатІаенаяц тхона силос. Хьенай йол. Из 40 тонн я аьнна дІаяца йоах сога. 25 тоннах дукхагІа йоаццале а. ХІаьта цу гІулакха со раьза а яц, — аьлар [illegible].

Жа леладеш 36 бригада я совхозе. Царех кхе бригада хьалашка хьала мара вІаштІехьдалазар тха. Сунженски дукъа тІа гІоала Серноводски юртара гаьна уххача кхыча бригадашка тха машина дІатІаболхалашаьр. ДогІа дийдхачуа тІехьагІа хотта а баьна. ХІаьта юрта уллув уххача бригадашка жа Іангара дахара ниттa мара кийчо яь еце, кхычахьа из гІулакх миштa чакхдаьккхад нхетаде [illegible].

Тоpонаш йоллаше а йол эпачох 25 процент, концентрированни доакъар — 50 процент гаргта мара кийчдаьдац цу боахаме. Бакъда, силос йоллара план дикагІа кхоачашъяьй. Эшар 6600 тонн йодаш яхх эзар тонн Іалашъяьй из.

ХІаьа даьдац хІанзалца жа Іуй бытовой хьалаш аттача дахара а. Электричество йоацаш хьайбаш лелаедераша пайда эц мехддаьтаца йоагаеча лампаех. Цхьабакъда, царна чудотта солярка мара, фатаген хилац. ХІанз а безабац хьайбаш лелаедераштa боагабе кІора, хІаьта дахча, из тамаш йолаш хІана а да, вІалда лун дац.

Ма эшша доакъар Іалаш ца деш, хьайбай помещенени лерттІа-тоа ца-еш Іан эзалахьа чусецадарах, ветеринарни служба лазарашта духьал къовсам во лоаттабендаь, совхоз вІашагІъеллача 1977 шера денз, лазар кхийтта е кхы бахьан долаш, 4,5—5 эзар устагІ юкъера ца боалаш шу хинадац. Эргадоалаш, тоалуш хІама дац хІана а. Лакхе дийцача бахьанех укх шера 1 октябрь хьатІакхоачаш 3952 устагІ тІерабаьнаб. Царех 1127 тайптайпарча лазарех беннаб, вокхарна ца доалаш урсаш [illegible].

Жа хІанзчул тІехьагІа кхы а дукхагІа тІерадуала мегаш да, нагахьа санна боахама керттерча ветеринарни лоро Ханукаев Іабдула шийй балха декхараш дикагІа кхоачаш ца дой, кошараш сякха тоаяь яхаре; кхы тІа а Іалаш а деш, Іа доаккхаргдолча жерчашта доакъар хьатІадере совхоза кулгалхоша хІанзе а йоакхо ца йой. Из белитокхаме гІулакх шоаш кхоачамболлаш кхета ца дой, царга кхетадайта деза района партийни, советски органаша.

Лоаццa аьлча, хІанзчул тІехьагІа дикагІча оагІорахьа хувцамаш ца хуле, из йиллача денз хьадоагІгІача тайпара, паччахьалкхенна зе мара пайда бергбац цу совхозо.

М. ХАМАТХАНОВ.

СОВХОЗА ГІИШЛОН БРИГАДЕ

Хьайбай боахам сиха дегІабоалабара комплексаш хьалъе йоале лаьрхІар Назрановски районо дІадахача шера. Тха юрта базача яха из дег тІара хьаллаьцар.

Цу хана паччахьалкхенна шура, дулх, коартолаш дІаялара планаш дикка тІехкхоачаш а яь, керда хьайбай помещенеш хьалъяра 223 эзар сом ахча хьежаде йиш хилар «Экажевский» совхоза.

Гаьнна дІа а ухаш «дІаьхка сом» даккхар дукха баллаш деш дола кІордадаь хиннача рех цхьабараш шоай цІагІа бисар. Царех бригада вІашагІ а елла, коллективни подрада хьесапе болх беш хьайбай комплекс хьае барт бир аз совхоза кулгалхоша.

ГІишлон материалаш цхьаццa механизмаш ца тоъаш юкхьанца хало а хилар тхона. Цхьабакъда, совхоза директора Я. Галаева терко а еш хьайбай боахама ударни йола объекташ хьалъеш болча гІишлошъерашта хан-ханнахьа доагІаш дола новкъостал лоттадора. Кхоачамболлаш хьатІакхахьа йолайир гІишлон материалаш, кхы мел эшар. Цу гІулакхо карагІдалийтар къахьегама тІера, цхьа барт болча тха бригада коллектива лоацца хьана бІарча хьайбай комплекс хьалъе.

Болх хийцна хьайбара тоъал материалаш йолча хана бетта 600 сом гаргга ахча эц тха бригадерча хІаране. Бетта цул дукхагІа мегтахьа мара ахча эцац кхычахьа дІабаха къахьегараша а. ХІаьта цІагІа волаш даькха ахча, вай республикера дІа а ваха даькхачул дукха беркатегІа а да. Из кхетаде хала дац. Цул сохгІа, цІагІа волаш хІара сага аьттув ба шей дезала эшачунга хьажа, новкъазара даргдоацаш берац кхеде, к. кх. дІ. Из деррига дІадаькхача а дегагІоале еций ше вахаш йола юрт хоъеш тоаяр.

С.-Г. КАРТОЕВ,
Назрановски района «Экажевский» совхоза гІишлошъеча бригада бригадир.

Тхога язду

КЕРДАЧОХ ПАЙДА ЭЦАШ

Сийлахь - боккхача Октябра 66 шу дузача денна сийленца накъабахара шерра социалистически яхь а йоаржаяь къахьегаш хьабоагIа цхьайтталагIча пятилетка юкъ екъалуча шера Гудермесски медицински инструменташ еча завода къахьегамхой. Шу доладелча денз цар дахьача толамий мах беш, дерригача технико-экономически хьокхамий нийс бетта план кхоачашъярах предприяте коллективана хьожаяьй КПСС гудермесски горкома, горисполкома, ВЛКСМ горкома карара кара тела ЦIе байрах. Ши-шегIа хьахийнадац из толам баккха аьттув балар.

Коллективо дахьа доккхий толамаш тийна да дукхагIча даькъе предприяте бригадни хьисапе къахьегара бола болам шерра дIабоаржабарах. Цу коллективни методо гIо ду хIара болхлочун къахьегама дисциплина чIоагIъе, овсарло лакхъе.

Цкъа яь чакхйоакхаш йола кампани а йоацаш мехка боахама механизм эргалькха тоаяр духьа беча балха керттерчарех цхьа лостам ба из юкъейоалаяр, цох ма могга биззагIа пайда эцар.

Къахьегам бригадни формагIа берболаш вIаштIехьбаккхара гIулакх тха предприяте дIадоладаь ер дукхагIа шу да.

Слесарно - механически, кузнечно - штамповочни цехашкарча, хIара цехера шишша бригада а йолаш, бригадашка из болх юкъхьаца дIаболабаьраш ба парте членаш.

26 бригада я хIанз Гудермесски медицински инструменташ еча заводе болх беш, царех 19 комплексни 7 специализированни а йолаш. Цар чулоацаш ва 232 саг,— заводе болх беча берригача нахах 36 процент бараш, хIьта сдельщикашка диллача ахanел совгIа бераш.

Предприятена цох баьнна пайда малагIа ба? Ухх тIехьарча шин шерен ах шерен 12,5 процент лакхъеннай къахьегама овсарле, шоза совгIа кIезигъеннай пайда боацаш йовш хинна балха, хIьта брак ца яра боарам 57 процент лакхбеннаб. Цу бригадай хIара вийлагIа волча болхлочо карасрзаньй шоллагIен кхоалагIен смежни профессеш. Ухх тIеххьарча хана цу бригадай коллективашка къахьегама дисциплина толхаяь цхьа моттиг нийсъеннац, балха Iаткъаш дола хьалеш дIадаьхад.

Бригадни формагIа болх беча бригадай йоккха терно ю завода администраце, парткомо, профкомо, сихха оарцагIбоал уж хIа аьнна цхьа лоадамбоацар нийсделча, катеххе дIадоах нийсденна кхоачамбоацараш. Коллективни подрядагIа къахьегаро вIаштIехьдоалийт завода коллектива шийна хьалха латта декхараш дизза кхоачашде, беттагара-беттага заданешца лоархIаяла.

Республика предприятешта юкъе нийс бетта баьча балха итогех кхоалагIча моттиге а болаш Гудермеса предприятешта юкъе даим кьалха латташ хьабоагIа ер шу доладелча денз заводчанаш. ХIара пункта цIенхаштта тIахьожам а лоаттабеш бригадни формагIа дIахо болх бара гIулакх кхы а лакхагIча лагIа тIа даннара заводе оттаяьй лаьрххIача мероприятей план.

Дика гIо ду бригадни формагIа къахьегаро заводе шергIа социалистически яхь йоаржаяра а. Цу къовсама юкъеяхай ерригача цехий, сменай, бригадай коллективаш. ХIара болхлочо тIаийцад шийн къаьстта дола социалистически декхараш, хIьта инженерно - технически болхлоша — творчески планаш. Производственни коллективашта юкъе лоаттаеча яхьа итогаш хIара бетта ю, хIьта отделашта юкъе — квартале цкъа. Яхье котбаьннарашта тел ЦIе байракхаш, сийлен грамоташ, ахчан премеш лу.

Производственни декхарашцен къахьегама дисциплина чIоагIа хиларцен цхьана яхьа итогаш еча хана хьож общественни бокъонаш лораяра долча хьалашка а.

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенеша дIа ма деххара къахьегамен производственни дисциплина чIоагIъяра, наьха санкцеташ балха тIара хьинари айдара тIаберзабаь ба завода администраце, парткома, общественни организацей кхетама - политически болх.

Завода коллективо дег тIара къоабал а даь хьаллаьцар город Грозне Заводской района къахьегамхоша шоай коллективаш хьокхаме къахьегама коллективаш хилийтара дIаболабаь болам. Заводе чакхдаьккхад къахьегама дисциплина чIоагIъяра кIира. Цу ворхI дийнахьа балха хьалашка хьожаш даьча тохкамаша гучадаьхад дукха кхоачамбоацараш: нах балха тIехьабуьлар, хана хьалха уж балхара дIаахар, участкашка эшшача боараме материалаш ца хилар, производство эсала кийчъаь хиларах, дукха балха ха зехьа йовш хилар. Уж гIалаташ дIададахара тIаберзабаь чуйина болх беш я хIанз предприяте администраци, партком, эрга а боакххаш тоабеш латт КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума решенеша дIа ма деххара шоай организаторски идейно - кхетамен болх.

Н. БОРИСОВ,
тха штате воаца корреспондент.

ШИЙ БАЛХАХ ВАШАШ

Вай республике яйза ца Iеш цун доазол арахьа а дика йовзаш я Ленина орден лелаеш йола «Шелковский» яха госплемзавод. Дика толамаш доахаш къахьегаш бола жа леладераш дукха ба госплемзавода барттайнача коллективе. Царех цхьабарий цIераш йовзаш я. Коллективо доахача доккхийча къахьегама толамашта шоай доккха дакъа юкъе а кхухьаш, пачхьалкхен заданеш, шоаш тIаийца доккхий социалистически декхараш дизза кхоачаш тIехкхоачаши дара тIахьех цар шоай новкъостий.

Царех цаI вай ший гIулакха гIорваьнна вола говзанча жа леладер, цIи хеза вола юрта боахама специалист, карахой хьехамча. Социалистически Къахьегама Турпал Амитов Умурзак. Из ва госплемзавода дикагIйолча бригада кулгалхо. 720 бахкаш бола жий ба цун бригада жа леладерашта тIачIоагIбаь. Дика хьокхамаш гойта карагIдийнад укх шера бригада коллективана. ХIара 100 жийна тIехьа 111 Iаьхарг кхебаьб Амитов Умурзана кулгалдеча бригада жа леладераша, хIьта юкъера лаьрхIача цар дозал 26 килограммага дIакхоачаш хиннад. Дика аьттув баьннаб жа леладерий жа лоргача а. ХIара устагIа тIера цар лергача тхан юкъера боарам 6 килограмми 700 грамми ба.

Дика Iалаво вай бригадо хьатIакхоачаш латтача Iан а. ХIаналехьа де мел эшар а даь Iай жа чулоаттадара кийча я ерригаш а кошараш.

СУРТА ТIА: хьалхалаттача бригада кулгалхо, Социалистически Къахьегама Турпал У. Амитов.

А. КЫЧНКОВА сурт.

Кхачаш программа тIаийцача КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленума решенеша дIадехар дизза кхоачашдара шийн низи хьинари ца кходеш къахьегаш хьайоагIа укх шера Ермоловски коатIара оалхазараш леладеча фабрика барттайна коллектив. «ХIара балха дийнахьа дисциплина тIехдиней хьадер дукхагIей хилийта!» яхача девизагIа шерра социалистически яхь яьрхай укхаза ерригача цехий, бригадай, звеной коллективашта юкъе. Хьалха кхоачашъяьй фабрика оалхазараш леладераша пачхьалкхена дулхи фуаши доккхара шоай заданеши тIаийца хиннa социалистически декхараши.

Ялхайтта миллион гаргга фуаш дIачуденнад фабрика коллективо ер шу доладелча денз, хIьта ткъаьи пхийтта процент гаргга тIехкхоачашъяьй Даьхенна кок тIара оалхазарий дулх дIачудалара план. Соахка укх юкъа хиначул дикка дукхагIа хул из. Цо торо еннай коллективана хьалха шоашта тIа хинна декхар дIатакха а.

Денгара ди дIа ме доала шоай хьинар сондоахаш къахьегаш ба фабрика хьалха латта болхлой Алханова Себила, Лурахмаева Тамара, Талатова Пакант, Дербишева Нюра, дукхха кхыбараш.

СУРТА ТIА: хьалхалатта болхло Талатова Пакант.

Я. ЦУЕВА тексти сурт.

Хьалхара гIа

Цхьан бетта сагах фу ховргда, аьле, хет. Цхьабакъда, юрта из саг вахаш вале, наха ховргда из фу саг ва цхьан бетта а. хIаш аьлча, юрта вахаш вола саг тIаьръ юкъе мо бIаргагу. Из саг Iаьржа дог чудоаллаш, бIехв уйлаш йолаш вале, палаца безаме, хьайна веце — цо из мичча бесса къайладоахе а, цунна могаргдац из къайладахьа. ХIьта дикача саго: «Со дика ва, шоана!» — яхаш, дIакхайкаде ца дезаш, из дика вале, ваделаца, гIулакхаца вале, наха шоашта ховргда из дика волга. Цунга хьежжа сий а дергда цун.

Нийсса цхьа бутт баьннаб тха юрта шийн новкъостаща — Богатырев Мовле Жабраьилацен Хашагульгов Iумара Баширацен керда хьехархо Дударов Мурада Мажит вена. Цхьа бутт... КIезига ха я из, геттара а кIезига. ХIьта, дIахьажал цу цхьан бетта Тарское яхача юрта шиина школе мел хиннача хувцамашка. Тесса бита лаьтта гIалгIай мотти литературен хьехара болх мишта айбеннаб. «Айбеннаб» аьлча дукха нийса хургдац. «айбаьб» аьлча хугда нийсагIа. Из айбаьб цу кхаь зIамигача саго.

Цхьа бутт... «Дукха ха я из, — йоах Мажита, — геттара а дукха. ХIана аьлча, кхы а дукхагIа де мегаргдар, оаха мел лерхIар тха вIаштIехьдаьннадаларе». ХIьта Мажита планаш йоккхий я: наьна меттала пенгазета араяхеца доладелга а, гIалгIай литература езарий кружок вIашагIйоллалга а, кхыетател шийн дешархоех кьона гIалгIай йоазонхойн поэташи хьалкхебелга а. «Со теш, — йоах Мажита — вай юрт (Тарское хIанз ше кхийна ТIой - Юрт сапна шийн лоархIаш ва из) берашта юкъе хургбола гIалгIай йоазонхой болга. ХIьта са декхар да вайнахьа литература, багахбувцам, наьна мотт цу берашта безабалийта. ТIакха мара гучаяргьяп берий йолаш йола таланташ».

Саррахьа, шийн болх йистебаьлча, Мажита боккха салоIам хул Маьт-лоама бIарахьежар, ГIалме еча «гIарага» ладувгIар. Уж бIаргадайча ше ваь, шийн са мо шийна дукхаеза ТIой-Юрт дагайох цунна.

Укхазара, 1978 шера, шийлхайтта шу даьннача хана, ТIой-Юртара юкъера школа йисте а яьккха, деша вода из Нохч - ГIалгIай пачхьалкхен университете. Цо хорж наьна меттен литературан хьехархочун хала никъ. Мишта дахар ца ховш, сихха дIадахар дешара пхи шу. Укх шера, университет толаме чакхъяьккхачул тIехьагIа, цхьан группе деша ваьгIа кхо доттагIа цхьан юрта хьожаву болх бе.

Хьехархой ца а тоъаш Тарское юкъерча школе 9—10-ча классашка гIалгIай мотт хIанзалца хьийхабац. Дукха къахьега дийзар Мажита уж бераш дешара программа тIехьакхувргбола хьалаш вIаштIехьдахара. Цуморча дешархошца дукха вагIа везаш хулар из урокаш йистеяьлча. Массаза шийн дешархошта хьалхадоах цо гIорваьннача гIалгIай поэта Беков Темботa дешаш: «...Наьна меттала деша на хар доккха эхь да кхувш боагIача гIалгIай кагийча нахa».

...Юрта гIолла хьавоагIа лакха, нийсвенна зIамсаг — Дударов Мажит. Цунна дукха езача юрта, из дукхавезача юрта гIолла. Духьала мел кхетачо моаршал хетт цунга. Боккха никъ ба цунна хьалхашка. Хала никъ ба. Дукха хIамаш де лаьрхIа, доккхий толамаш даха дагахьа ваьнна из цу новкъа. Низ кхоачалба хьа, Мажит, хьайна дага мел латтар кхоачашде. Даькъала хиба хьа хьалхара гIа.

М. МАТИЕВ,
Къулбеседа - ХIирий АССР.
Пригородни район.

• Саги Iалами

МАХ БАЬ ВАРГВОАЦА РУЗКЪА

Вай мехка экономически социальни вахаре къаьстта боккха лоархIам болаш да долхаш дола зIамига хиш. Бахача наьха хиш дувзаденна хьаштташ кхоачашдара хьасташ да уж, эш уж кхашка хий диллара, промышленни юртбоахамен производства тайп - тайпара хьашташ кхоачашдара, чкъаьрий кхедаре а уж лушара а.

Массехк эзар километр дIахьа а долаш бIаь гаргга да вай республике долха зIамига хиш. Юрта боахаме бытовой хьашташ кхоачашдара пайда эц лаьттан кIалхарча хих, хIьта тIагIолла долха хиш доккхийт кхашка. Лаьттан кIалхарча хих биза кхоачам хилац дегIаухаш латтача юрта боахама хьашташ кхоачашдара, уж кIезига хилар бахьан долаш. Цудухьа додача зIамигача хих дукхагIа пайда эца гIерт вай, хIана аьлча, дукхагIйола юртбоахама объекташ царна уллув латташ йоландаь. Цудухьа дуеца къамаьл а доацаш геттара лоархIаме а дерригача халкъа а гIулакх да долха зIамига хиш лорадар.

Гонахьарча Iаламца айхха дувзаденна да зIамига хиш. Цар хьалаш а цар чу хий хилар а тийша да ерригача Iалама комплекс дикка хиларах.

Халкъа боахамо хий дIа дукхагIа озарах ира латташ да зIамигача додача хиша хий дукхагIа хилийтара дола дош. Халкъа боахама дерригa доагъош холуш дегIадарах, цар хIанз геттара дукха хий дIаозаш хиларах дикка хувцаденнай зIамигача долхача хин гидрологически, гидрохимически гидробиологически режимаш.

1960 шера октябрь бетта СССР Министрий Совето тIаийцаб «Хин ресурсех хьаькъале пайда эцарахи зIамига долха хиш бIехдарах а лакъарах а лорадар чIоагIдарехи» яха лаьрхIа бола соцам. Доккхийн бехтокхамеи декхараш тIадехкад цу соцамо зIамигача долхача хиний хьалашa режими телхаю объединенеш, предприятеши учрежденеши чуйоагIача министерствашта ведомстваштеи. Иштта соцам тIа белгалдаьккхад ерригача союзни республикашка зIамига долха хиш лораду зонаш, уж лорадара схемаш, иштта кхы дIахо а де мел дезар дара положенеш оттаяр а уж дIачIоагIъяр а.

Вай республика Ачхой-Мартановски, Урус-Мартановски, Сунженски, Грозненски районий колхозашка, совхозашка хIанзалца даь лоадама хIама дац зIамигача долхача хиш тIа санитарни зонаш, хиш лорадара моттигаш белгалъяхара, юрта боахама объекташта тIахьожам лоаттабеча чкъаьрий лорадара инспектораша боахамий кулгалхошкареи специалисташкареи из гIулакх цIенхаштта хьадийха дале а.

ДоаггIача тайпара вIаштIехьдаьккхадац юртбоахама кхашкеи бешамашкеи хий диллара гIулакх а.

Каст-каста го йиш я лакхе йийцача районашка цхьаккха тIахьожам а боацаш хий дуллаш боахнаш, из бахьан долаш цхьайолча бешамашка бIарчча ушалаш а хулаш, зIамигача додача хин йистошка е йоккхийча водоемашка, хий ухача каналий йистошка дIакхнйса ухнаш йола ядохимикаташ. Масала, Ачхой-Мартановски районерча «Орджоникидзевский», «Бамутский», Урус-Мартановски районерча «Солнечный», «Урус-Мартановский», Мичурина цIерагIча совхозашка, Грозненски районерча «60 лет Октября», ЦхьоалагIча Мая цIерагIча колхозашка. ЗIамигта долха хиш дукха бIехду хьайбаш леладеча фермаша а. Масала, Шолжа чIоагIа бIехду Ачхой-Мартановски районерча «Самашкинский», «Лермонтовский» совхозаша, Урус-Мартановски районерча «Гехинский», «Гойтинский», «Красноармейский» совхозаша, Сунженски районерча ерригаш хIана яц аьннача совхозаша, колхозаша. Цу дерригача боахамашта хадданза тIахьожам лоаттабеш я тха испекци. ХIара мел тоъача хана 50 сомагара 100 сомага кхаччалца гIод детт цу боахамий кулгалхоштеи специалиштеи.

Шеко йоацаш цу дерригне а дика гIо ду дIахо хиш бIех ца дайтара, нувхаш чу ца кхувсаш лорадара, ядохимикаташцеи хьайбаш леладеча фермашкара нажацеи зIамига долха хиш бIех ца дайтара.

Дика ховш да зIамигача долхача хиний бердашка хьу хилар мел пайдане да. Цар чура хин боарам айлу, дикагIа дIадекъалу из шера сезонашка. Бакъда, хала хете а, ала деза хIара шу дIа ме доала хьу кIезиглуш латт. Къаьстта кIезиглуш латт попла хьу, хадданза мебельни хьун хIамаш еча фабрикашта из эшаш хиларах. Теда йиш мел йолча хьу тедарал совгIа, наьха санна бIехду зIамига долха хиш а. Царна тIа гIолла, тIаьши хьу дIакхахьара наькъаши ца хилар бахьан долаш, хьун материалаш Iоухийт хиш тIа гIолла. Масала, Рошня яха дода хий даим а бIехдеш хиннад Ермоловски мехлесхоза, цу хин хьоарсама чугIолла тракторашца, беза мовхьаш кхухьеча машинашца хьу дIа а кхухьаш. Из бахьан долаш дукххаза а гIод техад мехлесхоза кулгалхошта. Цига соцадаьд хIанз из нийрча гIулакх, бакъда, доладаьд кхычахьа. Даь цхьаккха а тIий а доацаш. массехк зIамигача додача хих тIех а бувлаш. Шалажниски хьун боахамера кхухь цар хIанз хьу.

Специалистий расчетегIа мехка къулбехьерча районий хиш гуллуча моттигашка хьу йогIа еза.

Долха зIамига хиш лорадара ца дича даргдоаца хIама да цхьакха цаI а: къаьстта белгалбаьча боарамагIа мара хьаэпа мегаргдац цар чура хий.

Дукха йоакхо яр, хьаькъале пайда эцар, кхоа бар дIадех зIамигача долхача хиша. Бакъда, цу гIулакха дIа мел дахийтачох холуш беркат хургда де мел дезар хьаькъале дойя. Доккха а долаш цIена дода хий — из мах бaь варгвоаца беркат, рузкъа да. БоаггIача тайпара хий бе боагIа из лорадара.

Е. БАДАЛЯН,
чкъаьрий лорадара Нохч - ГIалгIай республикански инспекце участкови госинспектор.

Дозал дехьара

АПН интервью

ЕВРОПЕРА АМЕРИКАНСКИ РАКЕТАШ—МАШАРА БОЛА КХЕРАМ

АПН тIема гIулакхашта волча обозревателa В. МОРОЗОВА хеттараш жоаш тел СССР оборона министра хьалхарча заместителa, Варшавски Договора юкъедоагIача пачхьалкхений ВIашагIтехача герзашцарча низий Керттерча командующе, Советски Союза Маршала В. Г. КУЛИКОВА.

ХАТТАР: **Хьона хетаргахьа, мишта хила тарлу массехк малхбузеневропейски мехка гаьна яхара низ юкъера бола керда американски ракеташ оттаяра даькъера США а НАТО а кулгалхой ала кхоачашъяра тIехьале?**

ЖОП: Хоаш долча тайпара, хIанз укх сахьате НАТО Европерча ядерни потенциала кIийле Уралага кхаччалца йолча СССР территоре тIарча объекташка кхача йиш йолаш йолча гаьна яхара низ юкъера болча ядерни средствaех латт. Уж 850 единица йола США хьалхарча юхьига тIа латта средстваш — малхбузеневропейски мехкий территоре тIеи Европа форда йистошка тIема гIулакхаш леладеш йолча американски авианосций борташ тIареи самолеташ дIакхухьаргаш. Царна тIатоха еза кхы а Францe 142 бомбардировщики ракети, иштта английски ракеташи. Уж ерригаш а Варшавски Договора мехкашта тIахьожаь я.

Шеко яц, Советски Союзи цун союзникаши бац натовски ядерни низа духьал даккха хIама доацаш. СССР оагIорахьара цунна духьал латт Малхбузен Европерча объекташта хIамаш етта могаргдола башха совгIа-эшашагIа йоацаш ужка мисел гаьна яхара низ юкъера бола ядерни средстваш. Цунца цхьана кертагIдаккха безам ба са, цкъара ай а яь уж етта лаьрхIача хIамашта тоха йиш йолга ядерни зарядий дукххалга диллача (хIьта из геттара лоархIаме хьокхам ба), НАТО низ хIанзе а цкъан ахаззеи тIех ба Варшавски Договора Организацечул.

НАТО-и Варшавски Договори мехкашта юкъе хIанз латташ йола цхьанна оагIонга а башха совле йоацаш йола гаьна дахара низ юкъера болча герза даькъера нийсхо, стратегически массазарчеи герзай даькъеръяр а санна, оагIонашта юкъе нийсхо лоаттаяреи цар кхерамзле цхьатарра хилийтареи принципага хьежжа я, хIьта дунен халкъашта юкъерча хьала стабильность хьаддача боараме хулга Iалашдеш а я. Равновеси толхае гIертар цу принципаца тарлургдолаш дац, цу оагIонашта юкъера тешам боабу, дунен халкъашта юкъера хьал толхаду.

Духхьал цудухьа я иштта кхераме США функагIдаь а кхоачашъе гIерташ йола НАТО членаш долча цхьадолча малхбузеневропейски мехкашка кхы а 600 гаргга гаьна яхара низ юкъера бола керда американски ядерни ракеташ дIанийсъяра планаш.

Керда американски ракеташ оттаяро йиш хулийтаргья НАТО гаьна яхара низ юкъера болча кхухьаргашта цкъан ахазеи цул совгIа ядерни зарядашта кхы совгIа а Варшавски Договора мехкел тIехъяла. Цо толхаергъяр хIанз йолаш йола цу даькъерча герзай низий баланс, Европа халкъашта бола ядерни кхерам чIоагIъя сов а боаккхаш, иштта а чоалхане дола дунен халкъашта юкъера хьал цIенхаштта толха а деш. Цунца цхьана США-на гIойле хургйолча тайпара толхаергъяр стратегически ядерни низий нийсхо а, хIана аьлча геттара гаьна яха низ болаши (2600 км. кхоачаш) Iалаьмате нийса кхеташи йола хьалхагIа дIатоха герз дола «Першинг-2» яхеи ткъамаш долеи ракеташ массехк минута Советски Союза а цун союзникий а территореш тIарча лоархIамеча стратегически объекташка кхача торо йолаш я.

Цу тайпара, американски ракеташ Малхбузен Европа мехкашка оттаяро дукха чIоагIдергдар США стратегически ядерни низаш, хIьта советски халкъаи цун союзникаштеи кхерам лакхбалар а хургдар цунах, хIана аьлча ракеташ хьожаьча дIахкачара эша ха кIезига я (5—6 минут), нагахьа санна гIалат даь е технически бахьанагIа гIатташ йола конфликт ца хилийта йиш хургйоацаш.

Малхбузен Европе керда ракеташ дIайоаржаяра чоттагIа дукхалга а дикалга а диллача ядерни низаш совдахаро Вашингтоно чIоагIIа безам оттийта тарлу царех социалистически доттагIлен мехкашта духьала пайда эца, США а НАТО а лакхача гIулакхаш тIарча наха каст-каста заявленеш ечча тайпара. Цунца дувзаденна хьоахае мегаргья, масала, укх шера сентябрь бутт чакхбоаллаш «Гардиан» яхача английски газета тIа араяьнна НАТО вIашагIтехача герзашцарча низий Лакхехьарча керттерча командующе статья. Цо духхьал язду «Тхона (деша американцашта — В. К.) ловра ядерни жоп дала эша торо хилар, ядерни герз хьалхагIа дIатохара вариант а чулоацаш яр». Жоп далар мишта хул цунах, ядерни герз Iа Iайха хьалхагIа дIатохаш хилча? Цу тайпара йола заявлени дика тарлуш я американски администраце социализмана духьала «крестови» поход яра болча милитаристски наькъаца.

Шеко йоацаш да, тIема кийчонна США а НАТО а шийла тIехъялийта Советски Союзе йиш ца хилари цо уж тIехйоалийтарг ца хилари, хIьта; нагахьа санна Малхбузен Европана «керда американски ракеташ тIатохара» планаш кхоачашъе йолайой шийн союзникашца цхьана цунна дезаргда Европе санна, иштта юкъарчал доацаш США даькъе а низий баланс толха ца яйтара данза даргдоаца гIулакхаш де. Цу хьакъехьа ховдам боллаш йола заявлени яй Советски правительствас. — ХIьта вай воаш данза даргдоана хIама дар бахьан долаш США а керда ракеташ дIаоттаергйолча малхбузеневропейски мехкий территорешта тIаотташ бола кхерам США Советски Союза а цун союзникашта а тIаоттабе гIертачоа нийсса хургба. Цхьаккха а шеи ма хилва из хIама вай дергхиларах. Иштта массанена а хоаш хилда вай из гIулакх дара тIакхувш доацилга а из вай лаьца никъ боацилга а.

КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателa заявлене тIа кертагIдаьккхача тайпара, «...вай принципиальни духьала да дукхха нах бoабеш дола герз хьадаран из Iоадаран яхь лелаяра».

Данза ца а доалаш жоп далара хьисапе вай деш дола гIуланхаш де боъо йолаш а нийса деш а да. Социалистически мехкий кхерамзле Iалашъяра вай данза даргдоацар да ФРГ а НАТО чудоагIача цхьадолча кхыча мехкий а территоре тIара вай вахара Iалаьмате кхерам тIа ца лоаттабайтар.

БIарга ца гуш биса йиш йолаш бац дунен халкъашта тIалатта американски ракеташ дIанийсъяра планаш кхоачашхиларца боалла цхьаькха кхерам а—герз хьаделга сихдара керда мулл. Машара гIулакха йола тIехьале, ядерни катастрофа а чулоацаш, геттара во йола дукхха нах бoабеш дола герз дукхалга а дикалга а диллача совдаккхарал совгIа, дукхача мехкашта кIоаргга экономически социальни тIехьале юртаргья цо. Пачхьалкхений экономикана чIоагIIа Iаткъаргда, лаьттан тIарча дукххача наьха вахара хьалаш геттара толхадергда.

ХАТТАР: **Фуд-теш, хьона хетаргахьа, кхы де хIама дисадий тахан керда ракеташ европейски континента тIа ца хилийтара, Европе ракетно-ядерни герза эскалаци ца хилийтара?**

ЖОП: Советски Союзо, социалистически доттагIлен мехкаша шоай де йиш мел дар ду, Европера политически тIемен ситуаци толха ца яйтара, ядерни катастрофа оагIорахьа чу ца техкийтара. Советски предложеней спектор геттара шера я: Европе хIанз долаш дола ядерни герз кхы хIама тIа а ца тохаш тIера а ца доаккхаш латтарах йолча предложенегара, вай континента тIарa ядерни средстваш — тактически яраш санна, иштта гаьна яхара низ юкъера бола ядерни средстваш — ерригаш а дIаяхарга кхоачаш. Варшавски Договора мехкаш Европа дерригача ядерни герзах мукъаянкхара тIехьагIа. Духхьал укх шера цар тийнна ерригa предложенеш, нийсхонии цхьатарарча кхерамзленни принципа кIийлен тIа латт. Цу предложенешa хьаелл Европе керда американски ракеташ дIайоаржае езаргйоаца хьал оттадеш а европейски территоре тIара гаьна яхара низ юкъера бола ядерни средстваш нийсхонца кIезигъярга дугаш а йола соглашени яра торонаш.

Дукха ха йоацаш Советски правительство раьза хилар СССР европейски даькъа тIара дIайоахаш йола ерригa ракеташ йохае. Шеко яц, из хIама дергда духхьал США шийн «Першинг-2» яхеи ткъамаш долеи ракеташ оттайяр ца хилар а, хIьта иштта е йоаггIача тайпара самолеташ ядерни герз кхухьаргаш кIезигъяр а чулоацаш йола шийна а оагIоно тIазцаргйола Европерча ядерни герзий хьакъехьара соглашеня йой.

Советски Союзо Женевеш латтача переговорашка оттаяь предложенеш хоадам болаши конструктивни я. Уж тIаерзаяь я лоархIамегIара декхараш машареи халкъий кхерамзлении хьашташта ма эшшара къестадара: Варшавски Договора Организаценеи Атлантически блокаи юкъера тIема баланс мах хулла лохагIча боарем тIа лоаттаелга Iалашдар, ракетно-ядерни герзаш дIахо хьа ца дайтар.

Из повкъадале, США кулгалхой а НАТО блокага гIолларча пар цхьаболча бехка Женевера переговораш практически никъ хьадача моттиге дIатIакхаьчай.

Барта йоагIаш яц, яхаш бехке ю Советски Союз. Амма из-м хари да. США барта яха дага йолча хана, Советски Союза оагIорахьа хIама телха моттиг цIаккха а хиннац. Цунах дола масал да кховзткъеи иттлагIча шерашка яь дукха лоархIаме соглашенеш.

Укхаза гIулакх кхыча бесса да. Гуш да, США функагIа даь я тIема кийчо яра даькъе совленга кхача гIерташ хилар, хIьта из дулургда духхьал Малхбузен Европе керда американски ракеташ дIаоттайой. Тахан цар еш йола переговораш, уж бакъдар дунен общественностах а шоай халкъах а лочкъадара духьала эша хIама я.

Цунна тепал ду ракеташ дIаоттаяро график практически кхоачашъе болабар, хIьта иштта ФРГ дIанийсъе лаьрхIача «Першинг-2» яхача ракетий хьалхара парти эцара 407 миллион доллар дIахеца аьнна Вашингтоно яь решени санна йолча факташа. Кхы фу де йиш яр, ракетно-ядерни герз, къаьстта Европе дIа ца даржийтара?

Эггара хьалха хиланза даргдоацар да, Малхбузе шийна цхьаннена тIема гIулакхий даькъе шийга йоаккхалургйоаца гIойле яккха а ца гIерташ нийсхонна цхьатарарча кхерамзлен принципа кийлен барт бара новкъа тIа ялар.

ЧIоагIIа лоархIаме да иштта, машара а адамлеи кхоаненна а цIенхашттара кхерам болча США милитаристски курса духьала лоаттабеча къовсама юкъера нах тIа-тIа дукхагIа хилар.

«Дерригa халкъаш, вай планета тIа вахаш вола хIара саг декхарийла ва кхерам тIалатташ хилар кхетаде. Шийн дунен тIара вахар бахьан латтача къовсама шийн берригa низ чубахьара гIулакх кхетаде», — аьлар дукха ха йоацаш ше яьча заявлене тIа новкъоста Ю. В. Андропова.

ХАТТАР. **Кхы а къаьстагIа, из дарра дуцалургдарий хьога, Варшавски Договора мехкий кхерамзле Iалашъяра дергдола гIулакхаш малагIаш да, нагахьа санна американски ракеташ Малхбузен Европе оттаяьза а ца Iеш дIаоттайой?**

ЖОП: Хьалхарча хаттара жоп луш ядерни средствaех дувцаш цхьадолча даькъе из а дийцар аз. Цул совгIа, 1983 шера 28 мае советски правительства яьча Заявлене тIа ма аллара, аьча юсаргъяц европейски зоне гаьна яхара низ юкъера бола средстваш оттаергъяц аьнна цо ше цхьане яь решени. Вай союзникашца барта а долаш дIайоаржаергья Европе дегIаухаш латтача НАТО ядерни низа духьал тохар хургйола кхы а ядерни средстваш, де доаггIаш дола гIулакх да деш — США шийн территорена лаьрхIа а. Вай йоаххо ергья НАТО блока тIема еча кердача кийчонга а социалистически доттагIлен мехкий кхерамзлена тIаоттача кхерамга а хьежжа уж хургдолаш Варшавски Договора юкъейоагIача пачхьалкхений ВIашагIтехача герзашцара Низаш дIахо дегIадоаладара а уж эргадаьха тоадара а.

Къоасттадаь аьлча, лакхбергба ВIашагIкхийттача герзашцарча Низий тIема низи хила тарлуш йола агрессина юхатохара кийчон.

Чакхдоахаш дола гIулакхаш айхха дувзаргда союзни эскарийи флотийи барт, цар тIемахой доттагIали вошали чIоагIдарца, империалистически мехкий милитаристски политика даьнъера уж фе хулга лакхдарца.

ТIема авантюраш йича бекъахьа хеташ барашта ха а деза, хIьта дицдалийта йиш а яц, ВIашагIтеха герзашцара Низаш Варшавски Договора Организаце берригача оборонни низах пайда а ийбеш агрессора майрра духьалъоттаргхилар.

(АПН).

Исторе оагIош

ГУРЖИЙ ИСТОРЕ ЛОАРХIАМЕ ЛАГIА

Керара шу чакхдалалехьа торжественно белгалдоаккхарьда Грузи Россех дIакхетара кIийле йолча Георгиевски тракта 200 шу дизар.

Россенеи Грузенеи юкъе тарсалол тоссаларах йола хьалхара манифест оал тха республике 1783 ш. Георгиевск яхача крепосте яьча трактатах. 200 шу дьаннчул тIехьагIа вай йиш я гуржий халкъ физически хIалак ца хилийтача, юхахьахиларен экономика дегIайоаларен наькъа тIа даьннхача, российски мукъадоилара боламе юкъедихьача, эрсий а дунен а хьалха латта культура цунна йоанийтача шу лоархIамеча а тIехъяьннача а акце дерриге сьнаш хьакъалагIа довза а мах бе а.

Россе Грузена протекторат оттаярах йола трактат дагадоацаш хинна а цу е воих правителa лоIам кита хиларгIа хинна а хIама дацар. Из дар грузински халкъа а Закавказья кхыча халкъий а исторе беррнгача лелахо. дуккха ха хьалха деиз Грузенеи Россенеи юкъе лаьттача доттагIлен бувзамаша нийчдаь хIама.

Туркаша Константинополь дIа а лаьца Византи ехачул тIехьагIа, цхьаь юкъдухьала латта йийзар Грузе культурно а экономически а дегIаяра шийла эсалагIа хиннача а цхьабакъда тIема низ боккха хиннача, а шийна моастагIал долча, агрессивна бусалба наькха паччахьалкхенашта — Турценеи Персенеи. Уж дорха лоалахой къайлахухьаш бацар шоаш мохк дIалаца гIерташ хилар. гуржий халкъ геттара дIадаккхарен цунна ассимиляци ярен политика гуччахьа дIа а кхайкаш. Цудухьа прогрессивни паччахьалкхен деятелаш низ болча а шоаш лелабеш бола дик лелабеча а къулбаседехьарча лоалахочунга Россега кхайкар. цул тIехьагIа шоай лоIаме 1801 шера цунах дIакхетар кхы нийсагIа хила йиш йоаца а перспективни а политика яр.

Россе самодержавии тIозарашта леладаь гIуланхаш реакционнии царизма политика колониальнии хинна яле а. Грузи Россех дIакхетарех объективно хьахиннараш итогеши прогрессивни а гуржий халкъа беркате а хилар. Грузински поэта - романтика Вараташвили Николая шийдухьа а доацаш белгалдаькхар, тIехьарча гуржий паччахьа Ираклий II лаьца никъ шийл нийсагIа бар боацаш бола хIалак хулаш латташ дола халкъ ца дохийтара боли никъ хинна хилар. Амма цо лийнад, самодержаве къаманна тIалоаттабеш бола инаIотиъам ле йиш йоацаш хилар. Цудухьа писатель а общественни деятель а хинна Чавчавадзе Илья нерте а волаш хиннача цун идейни тIехьено кхайкадаьд: даим Россеца хила деза, хIана аьлча моллагIча кхыча наькъо халкъ хIаландергда, амма хила деза паччахья крепостной Россеца а ца хулаш, гуржий халкъа социальни паргIатон къаман автономи лургйолча демократеца. Цу хана деиз гуржий халкъа къам мукъадаккхара болам ерригача Россе халкъ мукъадаккхара болама цунах дIахада йиш йоацаш дола дакъа хиле дIаотт.

Хьалха латта эрсий интеллигенци царизма тоIадаь доахкача эрсех доапача халкъех духхьал лаза Iацар, цо уж лоала кIалхаргдахара наькъаш лехар, къамин даьхача йистошкарча интеллигенце революционно-демократически даькъаца айхха бувзамаши контакташи увттайора.

СибарегIа ухийтача кепе ухийтар паччахьа самодержаве тиранона духьала боли депал хинна Россе дикагIа бола къонташ Грузе. Амма «шийла йоацача СибарегIа». Грузех оалаш хиннача тайпара, эрсий ссыльнеш дика тIа а ийбора вежараша санна хьал а луацар. Эрсий культуран халкъ мукъадаккхара боламен дуккхача гIорбаьннача деятелашта шоллагIа йола даьхе хилар Грузех. Пушкина, Грибоедова, Лермонтова, Лев Толстойс, Горьке эрсий а дунен а литература дошо фонда юкъеяха дуккха произведенеш язьяьй Грузе.

1898 шера Чавчавадзе Ильяс яздаьд: «Гуржий я уж дика уйлаш (Россецара) хьахулаш а дегIаухаш а йола кIийле, хIана аьлча чIоагIа тецаш ба уж Россе шоаш кIалхара бахьа хиларах а цо шоаш хьалдоацаш хиларах а. Россе тхьама кIал вайга кхаьча сатем а маьрша дахара йола торо а вай воай дег тIара а сица а деза цу ларкIа йиш йоацаш дола сов доккха хIама ла. Россе цIенача дег тIара а шийна болча пайдана доацаш а га довкхаргхиларах тешар кIоаргга оалаш болаш дола хIама да Грузе, цу кIийлен тIара хьадоагIаш да даим оалаш дола баркал, из ба Россецарча дикача уйлан зIиргех дерригa а ший яьржача гаьнашта кIал тарде йиш йола Iалаьмате тоза а боккха а бахара хи бе могардола берхате бай».

1913 шера Москве ше къамал деш, грузински поэта Церетели Акаке белгалдаьккхад: «Оаха лакха мах бу тхоай Россе халкъашцарча вошала, ихьоагIои, доттагIала... кулгаш а лийца царца даха даги да тхо къамаи яраш меттал паргIато, ихьоагIо, барт, вошал оалаш йола дерригача адамий, иасалаш кхоачашъярга бодача новкъа».

Кердача исторически хьалашке, общественно - политически къовсаме арена тIа болхлой класс яьннача хана, грузински марксисташа иштта оттадоьд дош: даим Россеца, амма, паччахьеи капиталистически Россеца доацаш, имперс дахача дерригача халкъашта бокъонца йола социальни паргIатон йиза къаман суверенитети лургйолча социалистически Россеца. ШоллагIча съезде тIаийцача РСДРП Программа тIа хIара къама геттара дIа а къаьста ший доалахьара паччахьалкхе хьаяр а чулоацаш йола дIакъастара йола бокъо луш йола пункт хилaро Iалашдир дуккхача эрсех боацача къахьегамхоша российски пролетариата классови къовсама юкъе ла къа лоацнлга. 1921 шера 25 феврале Советски Iаьдал эттар Грузе. ДIайолаелар лукха хало яйнача халкъа исторе керда зама.

Георгиевски тракт йича денз дIадахача 200 шеро теша а веш бахьду лоархIаме истина: Россех дIакхетарах ший исторе кердача лагIа тIа ялар хилар Грузена.

Давы СТУРУА,
исторически Iилмай доктор.
(АПН).

«Самолет дика я, цIермашина дика я, хIаьта а сай дикагIа ба!».
Н. ПЛИЕВА фотоэтюд.

БЕРИЙ КРУЖОКАШ

Назрановски пионерий ЦIагIа вIашагIъелла болх беш пхийтта самодеятельноста кружок я, района дуккхача школашкара дешархой чу а боагIаш. Цу берий коллективай дуккхагIбола методисташ ба цхьан хана цига Iомабенна школай выпускникаш. Бераша цахчагIа, аьхингагIа, кIадагIа тийга, картонагIа тайп - тайпара хIамаш ю, хIаьта цар дикагIдола балхаш методкабинете хьалтох, цу гIуланхо бераш тIахьех кхы а дикагIа къахьега. ЦIенчен гIулакхаш Iомадеча кружоне чудоагIача бераша кхача миштa кийчбе беза, из исхола тIа миштa IотIаоттабе беза, продукташ малагIча хьале лоаттие еза Iомаду.

Безам тIаозаш хул йоккха опыт йолча методиста Озиев Нанира кулгалдеча ИЗО кружока занятеш. Пионерий ЦIагIа дIачуваьннача бераша шоаш чIоагIа хоза лоаман юрта сурт-сибат а дилла оформлени яьй. Цига дуккхача кабинеташка йолаш я эшаш йола дика гойтара пособеш, брошюраш, журналаш.

Берий балха лоархIам болаш да тайп - тайпарча кружокашка чубоагIачар шоайла айхха бувзам лелабелга а, масала, ИЗО кружокерчар кхыбараш гIо ду кабинеташ кийчье, хIамаш тегараш «Асса» яхача берий ансамбла лаьрхIа костюмаш тег, иштта кхыдараш а. Дика хургдар Назрановски трикотажни фабрика, хIамаш тегача мастерскеша, города кхыча предприятеша пионерий ЦIена цу хьакъехьа гIо доре, цига Iомалуш долча берех цар хургбола кадраш хила а ма мегий.

К. МАРЗИЕВ.

ЛОАМАРЧА ПЛОДОПИТОМНИКЕ

ХIара шера дуккхагIа хул вай хозача республике сомий бешамаш. Дуккхача боахамий я 800—1000 гектар хула сомий бешамаш, керде бешамаш дIайогIа, къьна лраш кердайоах. КIеига сом луча, дIатIахьежача сом хоза боацача, чам ледара болча гаьнашта метта дIайогIа сом дукха бебаш чам болаш йола, дIабиллача ца талхаш цо ха дукха йоаккхаш йола гаьнаш. ХIаьта иштта дика сомий гаьнаш хургйола бешамаш сихагIа хьахилийтара дIайогIаш йола гаьнаш а дукха хила еза. Иштта йола дIайогIа гаьнаш кхеечарех боккхагIбола цхьа боахам ба Веденски плодопитомни совхоз.

Из боахам эггара хьалха билла болабир цун керттерча агронома, РСФСР заслуженни агронома Манаев Халидe. Эггара хьалха цига хьалкхейир цхьан гектара тIа дIайогIа гаьнаш. Гаьнаш хьалкхеярца цхьана Iомабора уж хьалкхеергйола нах а. Цари балха тоазал Iомаеш а из гIулакх дезадолийташ а керттера агроном ше вар.

Хулаш - хулаш дуккхагIа хулар гаьнаш хьалкхееш дола лаьтта а цу тIа болх бу нах а. Иштта эггара хьалха гаьнаш хьалкхее болабеннарех ба Султанова Умиват, Чумакова Тамара, Ибрагимова Месиш, Сайханова Аминат, Усманова Яха, Табуева Асет, кхыбараш. ХIана уж гаьнаш хьалкхее дика хоош бола мастераш. къона болхлой Iомабеш бола хьехамчаш ба.

Сомий бешамашка дIайогIа дика гаьнаш хьалкхеара хIанз царгара Iомалуш ба цигара юкъера школа йистеяьнна комсомолкаш Эсиева Аминат, Усманова Яха, Табуева Асет, кхыбараш.

— ХIанз тхона могаргда Нохч - ГIалгIайчен боахамаш тIехь - тIехьа дуккхагIа хула сомий бешамаш хьахилийтара эшача дIайогIача дикача гаьнашца хIара шера Iалашде, — йоах доккхал а деш совхоза керттерча специалиста. — ХIара шера оаха йоах бIаь эзар сонгIа дIайогIа гаьнаш. ХIаьта уж во я аьнна цIаккха а хезадац тхона. Уж дика хеташ дIаийю кхыметтел доалахарча вежарешка йолча республикай специализированни боахамаша а. Бакъда, хIанз а тхона магац гаьнаш езараш берригаш а Iалашбе. 17 гектара тIа уж хьалкхеешше а. Из лаьтта дуккхагIа хилийта деза. Цу тIехь тхона новкъостал а эш. Тха совхоза кхы тIа эшаргда 25—30 гектар лаьтта. ХIаьта лоамарча хьалашка иштта лаьтта нийсде атта дац. Иштта дале а, из данза даргдоацa гIулакх да. Из массанена эшаш да.

Республикера сомий бешамаш дуккхагIа хилийтара а совхоза ший боахам шербара а лаьтта эш. Из дош дикагIча оагIорахьа районнии республиканскии органаша къовстаде ха кхаьчай. Из торо йолаш я Ведана район.

Совхоза болхлоша хьалкхею делишес, старкрымсон, вагнер, кинг-давид, джанатан яха Iажий гаьнаш, кюре, вильямс, клаппа, безабеннар, фернбоск яха кхорий гаьнаш.

Уж сомаш чам болаш, беса хоза, дIабиллача ца талхаш дукха уллаш, кхыметтел шиш шерага кхаччалца а, дика ба.

ХIанз шиъ шу даьнна гаьнаш хьаяха кийчлуш ба совхоза болхлой. Сихбенна беш ба цу гаьнаш тIера гIа Iодоаккхаш бола болх. Трактористаша Табуев Абубакара, Бакашев Даниялбека хIанзе а кийчъяй лаьрхIа йола техникеи тракторашн. ДIайогIа гаьнаш кхеирал совгIа, совхоза ший а я сомий бешамаш: 30 гектар йоккхий гаьнаш йолеш 12 гектар дикъ шу даьнна гаьнаш йолеш бешамаш.

Питомнике я колхозаша, совхозий болхлоша, шоай бешамаш лелаечи наха раьза а хинна эцаргйола гаьнаш: карликови, ахкарликови, шпалерни гаьнаш. Шпалерни гаьнаш комсий яраш санна хьерчаш урагIъухаш я.

Укх деношка бешамашка молхаш тохаргъя гаьнаш лаарехн зеиие йолча садоатлача хIамаеги лоряра. МугIараштa юкъера лаьтта сахаш гектара тIа лаьрхIа 600 килограмм минеральни удобренеш товсаргъя.

Веданара плодопитомнически совхоз пайда беш боахам ба. Цунна керттера пайда боал гаьнаш йоххарах. Бакъда, сомаш бохкаш а пайда эц цо. Укх шера бехкаб 1280 центнер сомаш.

Совхозе я сомаш дIаоттабаь лоаттабу 3 эзар центнер чуйоа хранилища а.

Совхозе хIанз хьалкхее лерхIаш землянка яхача комарий дIайогIа материал хьатIая кийчбеннаб. ХьатIадовгIача шера дена цу комарий дIайогIа буц а кийчъе лерхI шига.

Е. ПРЕМЫСЛЕР.

ДИКА КХАЪ

Вай республике меттел, мехка а доазол арахьа а дика бовзаш лоархIаш ба Нохч - ГIалгIай яздархой Союза правлене председатела. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа поэтесса Ахматова Раисай кхоллам. Наьха дегай эггара хьаисарагIа йола моттиг дIалоацаш цар безам тIаозаш ва цун лирически турпал. Цудухьа цун аргIаьаре книжка сихагIа арадаларга чIоагIа хьежаш хул Ахматова Раисай поэзи езараш. Иштта, дукха ха йоацаш арадаьлар «Прикосновение» яха цун керда поэтически сборник. Цу книжках лаьца дика кхаъ кхаьчаб укх деношка вай республике.

Литература, искусства, архитектура даькъе РСФСР Паччахьалкхен премешта йолча РСФСР Министрий Совета Президиума комиссе 1983 шера Российски Федераце Паччахьалкхен премеш хьожае оттадаьча балхашка хьажа а хьежа, литература даькъе конкурсе дIахо дакъа лаца богIо ерзай цу книжкана.

А. ВЕК.

КЕРДА ВЫСТАВКА

«Массаза ха тIа латташ» яхаш я СССР хьаяь 60 шу Советски милице 65 шу дизара хетаяь йола, укх деношка П. Захарова цIерагIча изобразительни искусствай республикански музее болх бе йолаеш дIа-хьа ккухьаш лелаю кхоалагIа Ерригсоюзни выставка.

Вайцига ялехьа из выставка гойташ хиннай мехкарча дуккхача городашка. ХIанз Грозне из кхаьчай город Сочера. Выставка вIашагIъеллар а мехкарча дуккхача къахьегамхошта из йовзийта лаьрхIар а и «Москоопропаганда» яха объединени.

Укхаза я живописа, скульптура, графика произведенеш. ХIанзлехьа дуккхача наьха безам шийна тIаэзаб цу выставка. Из дика гучадоваккх цунга хьажа ухача дуккхача наха. Къаьстта хьожачар безам тIаозаш да Д. А. Налбандяна «Ленин чаьрахье», М. М. Тохтаева «Уголовни розыска хроника». Н. Н. Барченко «Новкъостий» яха живописни сурташ, А. И. Бляха «Дай къонал», Ю. В. Гумела «Дзержинске портрет» яха скульптура произведенеш.

Б. АВАДИЕВ.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

22 ОКТЯБРЬ

С. М. Кирова цIерагIа культуран салаIарен парк. 9 сахьат даьлча денз 18 сахьат даллалца болх беш хургья аттракционаш. 9.00. Кагийча туристий слет. Моттига зембаккхара говзал Iомаяр. 10.00, 14.00. «Спортах дола иллеш» яха радиоконцерт. 12.00. Сакъердамеча ловзарий сахьат. 14.00. № 7 йолча юкъерча школа берий художественни самодеятельноста концерт. 15.00. Нагахоштa «Интернациональни кхетам балар» яха лекци. Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен филармоне концерт. 18.00. Хроникально-документальни фильмаш гойтаргда.

Химикий культура Дворец. 11.00. Саг йоалаяр-маьре яхар дездеш регистраци елга. 16.00. «Нагахь санна комсомол хьай цIи яле, из цIи лорае хьай дикача гIуланхашца» яхача пионерски илле инсценированни цIей. 18.00. «Хьамсарча мехка» яха кинообозрени. 19.00. Эстрадни музыка сайре.

Н. К. Крупскай цIерагIа культура Дворец. 13.00. Йоккха зал. «Со а закон а» яха кинолектори. «Саг вийнав аьнна бехк бу» яха художественни фильм.

23 ОКТЯБРЬ

С. М. Кирова цIерагIа культуран салаIарен парк. 7 сахьат даьлча денз 9 сахьат даллалца болх беш хургья «Могашал» яха клуб. 10 сахьат даьлча денз 18 сахьат даллалца болх беш хургья аттракционаш. 10 сахьат даьлча денз 14 сахьат даллалца «Из илли дIаоал кагирхоша» яха радиоконцерт. 12.00. «Вай — машара тIехьаI» яха беседа. 16.00. Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен филармоне артистий концерт. 18.30. Хроникально - документальни фильмаш гойтаргда.

Химикий культура Дворец. 10.30. Болх беш хургда «Нийсархо» яха кинотеатр. «Хеташ дола берал» яха беседа. 11.00. «Хьа уеббинка мугIара тIехьашкахьа» яха кинонинкъбар. 14.00 — Баскетболах йола спортивни ихьаш. 18.00. Социалистически яхье хьалхалаттараштa - комсомольцашта хетадаь радиожурнал. 19.00. Эстрадни иллеи а музыка я сайре.

Н. К. Крупскай цIерагIа культура Дворец. «Оаш фуха яхв а, из кхесташ-м да» яха школьни самодеятельни театра спектакль. 15.00. Болх беш хургда «Къона ленинец» яха кинотеатр. «Экрана тIа фаьлг» яха кинофестиваль.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ФЕ ХИЛА

Наькъашка зуламаш хилара бахьанех цаI да цхьаболча водителаша шоай машина кхыча транспортни средствал хьалха йоаккхача хана наькъашка лелара бокъонаш нийса кхоачаш ца яр.

ГIулакх миштa латт аьлча, из латт цу тайпарча водителаша шоаш хьалха боалача хана геттара чIоагIа шоай машина сихъеш хиларах, хIаьта из дуккхагIча хана духьала йоагIа транспортни средство гарга кхаьчача хана а нийслу. Иштта сиха духьала йоагIача машинах шен а ваьле юстара эккха воалача кхоач вIалла гунахьа а доацаш ший новкъа воагIаш вар. Цу гIулакха корзагIваькха из харцахьа чукхеташ моттигаш нийслу, хIаьта цхьайолча хана машинаш духхьала вIашна я еттау. Наькъашка лелара бокъонаш нийса кхоачашъеш воаца водитель бахьан долаш иштта доккха зулам хул кхыча наха.

Назрановски районерча Аьлти-Юрта сенокосилка водитела. «Назрановский» совхоза болхлочо У. М. Арсамакова духьала транспорт лелача наькъ тIа а ваьнна водаш легковой автомашина тIатехай цхий сенокосилка.

Наурски районе «Терск» яхача машиннаькъа станцена юхе «М-412» яхача автомашина водитела И. П. Ледовске духьала машинаш лелача наькъа оагIорахьа а ваьнна водаш «Жигули» яхача автомашина тIатехай машина.

Уж дерригa зуламаш хиннача чоттагашка массеих сагa чIоагIа лозаваьв.

ДIадахача кIирагIа (13—20 октябре) республике наькъашка 29 автоавари хиннай, цига 3 саг веннав, 23 сага чоьнаш яьй.

НГIАССР МВД ГАИ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

22 ОКТЯБРЬ
II ПРОГРАММА

15.40 — «Нохч-ГIалгIайчен кIира».
15.50 — «Ихоллама маькала сагIат». Композитор I. Шахбулатов.
17.30 — «Са Даьхен салте».

24 ОКТЯБРЬ
II ПРОГРАММА

17.00 — Дешархошта. Кинопрограмма.
18.00 — «Нохч-ГIалгIайчен гIалла».
18.20 — Киножурнал.
18.30 — «Атеистически темагIа».
18.40 — Телевизионни фильм.
18.50 — «Коллективни подряд — юрта» (гIалгIай меттала).
19.20 — «Альбатроса тIехьарара рейс». Художественни фильм, 1-ра сери.
20.30 — «Бийса даькъаеа хийла шум, бераш!».
20.40 — Документальни фильм.

РАДИО

22 ОКТЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам.
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа.
8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.35 — «Юртара вакар» (нохчий меттала).
10.15 — «Халкъа тIахьенах болх беш ба» (нохчий меттала).
10.35 — Реклама.
11.00 — «Хьона, Даьха, сайтечум дог!».
11.30 — «Сатирически талгIа тIа» яха радиожурнал.
12.40 — «Машара духьа къовсам лоаттабар — хIаране гIулакх». Микрофона хьалхашке ва поэт Х. Эдилов (нохчий меттала).
13.00 — Кхачам программа — дерригача халкъа гIулакх.
15.15 — «ХХ-ча бIаьшерен ритмаш» яхача цикла передача.
16.00 — «Кавказа Iуйренаш» яха радиожурнал.
17.13 — Тха музыкальни галерей (нохчий меттала).
11.20 — «Тийрна йистерча къаний иллей фольклора оагIонаш» яхача циклара передача.
16.00 — «Школьный глобус» яха радиовыпуск.
16.30 — «Къона тIехье» (нохчий меттала).
18.00 — «Иллешца доттагIал долчарна» яха концерт (гIалгIай меттала).

УКВ

18.00 — Гуржий искусствай говзанчий концерт.
18.57 — «СалаIара минуташ» (нохчий меттала).
19.13 — Сакъердамa иллеши халхара ашараши.
18.00 — «Жеро эша» яхача спектакла монтаж (нохчий меттала).
18.57 — «Илли» ансамбла концерт.

23 ОКТЯБРЬ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Передачай программа.
7.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
7.35 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам.
8.25 — «Шоана хозахета ашараш».

24 ОКТЯБРЬ

6.40 — «Торамаш цаIаш — толамаш тайп-тайпара» (гIалгIай меттала).
6.50 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам.
8.15 — Передачай программа.
8.18 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.21 — «Парторганизацешкара отчеташи кормашаши».
8.31 — Iуйранара концерт (нохчий меттала).
9.15 — «Мишта кхоачашду социалистически декхараш?» (гIалгIай меттала).
9.30 — Музыка (нохчий меттала).
9.45 — «Коммунисташ» (нохчий меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам.
16.01 — Микрофона хьалхашка ба Нохч-ГIалгIай радиои телевиденен инструментальни ансамбли солисташ (гIалгIай меттала).
16.25 — «Ала баьнна шераш». Х. Ошаева повеста оагIонаш (нохчий меттала).
16.40 — «Халкъа тIахьенах болх беш ба» (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — Реклама.
19.30 — «Кагирлой валаре» яха радиовыпуск (нохчий меттала).

УКВ

18.00 — «Музыкаки музыкантехи». Композитор Свиридов Георгий.
18.59 — ДоттагIлен концерт.

ХАОТТАМ

Тахан кIезиг - дукха мохкаш а йолаш, йоачан а йоацаш, делкъел тIехьагIа цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике — 13 — 18, Грозне — 16 — 18 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмен мохкаш а йолаш, йоачан а йоацаш, цхьайолгIа моттигашка дохк я доаллаш, тайп - тайпарча оагIонашкахьара секунде 2—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана—2—7, дийнахьа—10—15 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

РЕСПУБЛИКА ЭКРАНАШ ТIА

«ФИАЛКАЙ КIОРАШ»

Сийлахь - боккхача Даймехка тIема хаваш дагайоийт вайна Роналя Григоре, Кожевникова Тамарай, Поповича Марикай сценарегIа режиссераша Строева Вераси Бондарев Олегек оттадаьча «Фиалкай кIораш» яхача московски кинематографистий кердача кинолента.

Из фильм да тIемах, летчикех, фронте дIаяхача къоналах, безамах, тешамах лаьца. Фильмо вайна дувц советски наха боарам боацаш долча къовахчалах, цIаккха шек ца боалаш котбаргхилерах хиннача тешамах, духовно а нравственни а йIоахаленах. Цу картина сюжет да вай хаварчен тIема шерашкарчен ханах лаьца. Фильма турпала, цIи хеза йола общественни деятела, машар лорабара Комитета член Татьяна Алексеевна Верестова советски делегацеда Берлине йода. Самолета тхьамашта вIалхара хьагуш да нах машаре бахаш дола лаьтта, бакъда, Берестовай уйлашка отт гаьнарча тIема шерий сурт...

Фильме ловзаш ба актераш Ярошенко Людмила, Соколов Юрий, Мерзликин Николай, Фролов Валерий, Махотин Павел, Щукина Ирина, иштта кхыбараш.

«КАРАНТИН»

Да, ваня, иштта кхы мел бола гаргара нах болаш дале бер, вайна мотт из ираз долаш да аьнна. Бакъда, массайолча хана иштта хилац из. Боккхий барий мукъа ха кIезига хул: болх, дешар, общественни декхараш — массагIа да уж, дукхьал цIагIара гIулакхаш а да кхоачамболаш. Цудухьа бераш шоай мукъагIа хул царца наьха санна сагота хет. Фу де деза вай бераш ирaзе хилара яха хеттар отт хьалхашка...

Цхьан Iуйран пхи шу даьнна йиIиг Маша массаза а санна, берий беша йигар, бакъда, цига карантин нийселар, цIенхаштта хаттар эттар: хьанна ютаргья йиIиг? БоккхагIбарий массане а юкъагIа дита йиш йоаца гIулакхаш дар. Иштта юкъагIа дита йиш йоацаш дар-теш ук? Ма дарра аьлча, бер кхетамца кхедарал лоархIамегIа фу хургда?..

Уж проблемаш ювцаш да Щербакова Галинай сценарегIа берий кинематографа цIи хезача мастера Фрез Ильяс даькхха М. Горьке цIерагIча студе арадаьнна «Карантин» яха керда фильм. Фильма жанрах лаьца аьлча, автораша цох комеди лоархI.

Картине даькъа лаьцараш ба: кхы шу даьнна Кремер Лика, цIи хеза бола актераш — Симонова Евгения, Дунаев Юрий, Немоляева Светлана, Богатырев Юрий, Пельтцер Татьяна, Кадочников Павел, Федосеева-Шукшина Лидия, иштта кхыбараш.

«ДIА-ЮХА ДАЛА БОКЪО ЙОАЦА ДIОАГIА»

1976 - ча шера «Ленфильм» киностуде арахийца из фильм юха а экрана тIа да. Из оттадаьд режиссера Асанова Динара, Полонский Георге сценарех. Диззача вахаре гIа боаккхаш болча иттлагIча класса дешархошта хетадаь да из. Укхаза режиссера теркам тIабахийтаб дешархошта меттел, цар хьехархошта, школа директор керте а волаш. ХIаьта директора роль тIехдина ловзаю А. Петренкос. «Дош аьннадале вIашн кхета вай» яха Б. Окуджава илле гIо ду арителашта керттердар кхетаде.

Художественни фильмел совгIа вай экранаш тIа [illegible] гургда керда документальни фильмаш. Укхаз да милхбуепевропейски мехкаш милитаризма наькъа тIа даха гIерташ США-с пахаддаш леладер гучадоаккхаш дола режиссера Л. Махнача даькхха публицистически фильм.

Хроникально - документальни фильмай Украински студе М. Меркулова сценарегIа режиссера В. Артеменкос оттадаьд «Цхьа кхел шиннена лаьрхIа» яха фильм. Киевшие Яготински районерча «Путь Ленина» яхача колхоза председателаз Лина Ивановна Орела хетадаь фильм-концерт. Цу кхалсага захарах ший цIев да — колхоза председатель, ца йоагIача, Iоажалах венначул тIехьагIа, из юртара хьехархо цу боккхача боахама керте иштта эттар дувц фильме КПСС райкома секретара, колхоза правлене эленаша.

В. КОВАЛЕВА.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктохама секретара — 2-84-08; отделий: партийни дахара — 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кисьмой — 2-85-64; корректорсе — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-08; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-86-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл цинарен, ерен, шоаттен деношка

ОФ06334. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5085.